

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tina Lombar

Jezik v živem televizijskem športnem komentarju na Radioteleviziji Slovenija

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tina Lombar

Mentorica: doc. dr. Tina Lengar Verovnik

Jezik v živem televizijskem športnem komentarju na Radioteleviziji Slovenija

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

Tega dela ne bi bilo brez nekaterih ljudi.

Hvala:

Moji mentorici doc. dr. Tini Lengar Verovnik, ker ste me sprejeli, mi vlivali pogum, me spodbujali in mi pomagali pri pisanju naloge.

Domačim in Urošu, ker ste potrpežljivo čakali na ta izdelek in mi n-krat rekli, da bo.

Vsem, ki se niste veselili, kadar sem naletela na prepreke, ampak takrat, ko mi jih je uspelo premagati.

Videz je pomemben, pamet je pomembnejša, srce je najpomembnejše.

Prof. dr. Miro Cerar

POVZETEK

Jezik v živem televizijskem športnem komentarju na Radioteleviziji Slovenija

O smučanju velikokrat govorimo kot o slovenskem nacionalnem športu. Mit, da je Slovencem ta šport zapisan v genih, se je razvil v času Jugoslavije in se še bolj okrepil v času po slovenski osamosvojitvi.

Prenosi smučarskih tekem za svetovni pokal so med najbolj gledanimi televizijskimi vsebinami. V živem športnem televizijskem komentarju na Televiziji Slovenija tekme navadno komentira par reporter-novinar skupaj s strokovnim komentatorjem. Želeli smo ugotoviti, ali so opazne razlike med govorom reporterjev, ki so novinarji, in s sveta medijev prihajajo v svet športa, ter strokovnimi komentatorji, ki so v medije prišli s sveta športa. Skozi diskurzivno analizo desetih tekem za svetovni pokal v alpskem smučanju smo pokazali, kje v jeziku se kažejo razlike med novinarjem in strokovnim komentatorjem. Opazovali smo skladijsko zgradbo, leksiko, prilagojenost prenosniku, opozorili na tiste odklone od jezikovne norme, ki smo jih najpogosteje opazili.

Izkazalo se je, da so v skoraj vseh obravnavanih aspektih jezikovne analize strokovni komentatorji šibkejši člani kot njihovi novinarski kolegi.

Ključne besede: športno novinarstvo, televizijski športni komentar, reporter, strokovni komentator, jezik v živem televizijskem športnem komentarju.

SUMMARY

Language in live TV sports commentary on Radio-Television Slovenia

Alpine skiing is often considered Slovenia's national sport. The myth that this sport is written in Slovenians' genes appeared in the times of Yugoslavia and grew stronger after the attainment of Slovenian independence.

Broadcasting of Alpine Ski World Cup is among the most viewed television contents. A pair of reporter-journalist (main commentator) and colour commentator usually comments on these events on Slovenian national television. The aim of the thesis was to find out whether there are any differences in the language of main commentators, who come into the field of sport from the field of media, and colour commentators, who come into the field of media from the field of sport. Using discourse analysis, ten commentaries of Alpine Ski World Cup competitions were analysed and it was shown where there are differences between the language of the main and colour commentator. The observed criteria were syntax structure, lexical structure, adaptation of the commentary to the media; in addition, the deviation from linguistics standards which was noticed most frequently was pointed out.

It was proved that colour commentators are the weaker link compared to reporters in almost every aspect that was dealt with in the analysis.

Keywords: sports journalism, television sports commentary, reporter, colour commentator, language in live TV sports commentary.

KAZALO

1 UVOD	7
2 ŠPORT	8
2.1 Zgodovina športa.....	8
2.2 Moderni šport	9
2.3 Olimpijske igre moderne dobe	10
2.4 Šport in nacionalnost	11
2.4.1 Smučanje – slovenski nacionalni šport.....	12
2.5 Vrhunski šport.....	13
2.6 Šport kot spektakel.....	13
3 ŠPORT IN MEDIJI	15
3.1 Šport v tiskanih medijih	15
3.2 Šport in elektronski mediji	16
4 ŠPORTNO NOVINARSTVO	18
4.1 Televizijski športni prenos.....	20
4.2 Televizijski športni komentar	21
4.2.1 Strokovni komentator	26
4.2.2 Vloga komentatorja in strokovnega komentatorja na konkretnem primeru..	26
5 GOVORJENI JEZIK IN MEDIJI	29
5.1 Spontani govor	29
5.2 Televizijski govor, RTV in dolžnosti do uporabe jezika.....	31
5.3 Jezik v športnem novinarstvu	34
6 EMPIRIČNI DEL	35
6.1 Metodologija	37
7 REZULTATI	38
7.1 Ustrezna skladišna zgradba	38
7.1.1 Popravljanja	39
7.1.1.1 Napačni začetki.....	40
7.1.1.2 Govorni spodrsaljaki	41
7.1.1.3 Ponavljanja in kopičenja	41
7.1.2 Diskurzni označevalci	43
7.1.2.1 Interakcijski diskurzni označevalci	43
7.1.2.2 Interpretacijski označevalci – označevalci procesov tvorjenja – mašila.....	45
7.1.3 Klišeji, publicizmi.....	47
7.1.4 Zamenjan besedni red.....	48
7.1.4.1 Zaporedje delov členitve po aktualnosti.....	48
7.1.4.2 Stalna stava	49

7.1.4.3 Zaporedje naslonk v naslonskem nizu	49
7.1.4.4 Ostala pravila.....	50
7.1.4.5 Osamosvojena poimenovanja tekmovalcev	52
7.1.5 Nedokončanost skladijskega vzorca	53
7.2 Leksika	54
7.2.1 Prevzete besede	54
7.2.2 Žargon	56
7.2.3 Pogovorno, narečno.....	57
7.2.3 Neologizmi.....	58
7.3 Prilagojenost prenosniku.....	59
7.4 Odkloni od jezikovne norme	63
7.4.1 Napačni skloni	63
7.4.2 Vezljivost	64
7.4.3 Napačni zaimki	64
7.4.3.1 Ki – kateri	65
7.4.3 Moči – morati.....	65
7.4.4 Neupoštevanje namenilnika	65
7.4.5 Samostalniki srednjega sklona (dekleta, vrata).....	66
7.5 Kaj pa to?	66
8 SKLEP.....	69
9 LITERATURA	71

1 UVOD

O jeziku v športnem novinarstvu v Sloveniji z izjemo nekaj diplomskih del – Vnuk (2004) je proučevala žargonizme pri komentiranju tenisa, Kladnik (2007) osebni stil radijskega športnega komentatorja, Rajgelj (2004) je pregledovala stanje jezikovne kulture v športnih prispevkih slovenskih dnevnikov – ni napisano veliko literature, še manj o jeziku v televizijskem športnem komentarju. Laban (2007, 70) ugotavlja, da se v času tržnega novinarstva televizijski govor tako vsebinsko kot oblikovno približuje pravilom neformalnega komuniciranja, diskurz postaja populistični. Podobno kot Kalin Golob (2004) ugotavlja odklonskost od jezikovne norme v poročilih in komentarjih, bomo v magistrski nalogi analizirali (ne)upoštevanje jezikovne norme v televizijskem športnem komentarju.

Najprej bomo opredelili šport, pomen športa v svetu, povezavo športa z nacionalnostjo in mediji. Podrobneje se bomo posvetili živemu televizijskemu športnemu komentarju in jeziku v konkretnih primerih komentarjev med prenosi tekem svetovnega pokala v alpskem smučanju na slovenski nacionalni televiziji.

Prenosi tekem alpskega smučanja, t. i. slovenskega nacionalnega športa, so ne glede na uspehe ali neuspehe slovenskih alpskih smučarjev vedno dosegali eno najvišjih stopenj gledanosti. Smučarske tekme na Televiziji Slovenija najpogosteje komentirajo v dvojicah novinar-strokovni komentator. Varuh pravic gledalcev in poslušalcev, ki na RTV Slovenija predstavlja vez med gledalci in poslušalci ter ustvarjalci medijskih vsebin, dobi veliko pripomb o komentiranju športnih komentarjev, tako novinarjev kot strokovnih komentatorjev. Komentator si spoštovanje gledalcev mora zaslužiti z dobrim delom. Važna je vsebina povedanega, vsekakor pa tudi oblika, kako govori. Magistrska naloga se posveča jeziku v živem televizijskem športnem komentarju, zanimalo nas je, kaj je tisto, kar je z vidika oblikovne besedilne ravni moteče. To smo ponazorili s primeri, ki smo jih izbrali iz gradiva, ter skušali komentatorjem dati smernice za, z jezikovnega vidika, boljše komentiranje v prihodnje.

2 ŠPORT

Evropska listina o športu (1992) opredeljuje šport kot vse oblike telesne dejavnosti, katere namen je z občasno ali redno udeležbo izražati ali izboljšati telesno pripravljenost ali duševno počutje, ustvarjati družbene odnose ali pridobivati rezultate na tekmovanjih vseh stopenj (Evropska listina o športu 1992, 2. čl.). Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) ga definira kot telesno dejavnost za krepitev telesne zmogljivosti, tekmovanje ali razvedrilo, izvajano po ustaljenih pravilih (SSKJ). Šport je fizična aktivnost, ki je izvedena v okviru javno določenih pravil za tekmovanje, rekreacijo, pridobivanje spretnosti ali ohranjanje zdravja (Bešo 2012). Obstajata rekreativna športna rekreacija za zabavo na eni in tekmovalni šport s sistematičnimi treningi, trenerstvom, pravili, publiciteto in v skladu s pravili ustanove, pod katero spada, na drugi strani. Obema načinoma ukvarjanja s športom je skupno naslednje: pravila, izboljševanje telesnih zmožnosti in tekmovanje (McComb 2005, 1).

Športne aktivnosti so kulturni fenomen in so del družbe, v kateri se pojavljajo. Skozi športno igro se kažejo družbene vrednote. Šport zato predstavlja zgodovino, interese in značaj družbe, pravila pa razkrivajo podatke o ekonomiji, politiki, tehnologiji, veri, aktualnih družbenih vprašanjih časa, npr. vprašanju spola ali rase. Spremembe na vseh teh področjih se namreč odražajo v športu. Je kulturni proizvod, ki ga lahko primerjamo s slikarstvom, igralsvom in literaturo. Ti, prav tako kot šport, za človeški obstoj niso bistvenega pomena, a so se ljudje skozi zgodovino ukvarjali z njimi, saj izboljšujejo kakovost življenja (McComb 2005, 5–12). Doupona in Petrović (1996, 26) navajata, da je šport ena od skupnih značilnosti vseh poznanih kultur sveta.

2.1 Zgodovina športa

Šport je star toliko, kolikor je staro človeštvo in človeška igra (Šugman 1997, 11). Človek je najprej moral svoj čas namenjati predvsem aktivnostim, ki so mu omogočale preživetje. Ljudje so se v družbi uveljavili glede na svoj uspeh pri lovu. Človek se je spreminjal, izumil je orožje in začel pridelovati hrano, tako mu je ostalo vedno več časa, ki ga je lahko posvetil igri, »v kateri je posnemal svoje delo za preživljanje« (Šugman 1997, 38). Izmed športov se je najprej pojavil tek, saj je bil del lova, ta pa je predstavljal vsakodnevno opravilo (McComb 2005, 12–14). Za tek niso potrebovali nobene opreme in na prvih antičnih olimpijskih igrah, s katerih so ohranjeni zapisi o zmagovalcih (776 pr. n. št.), je bilo tekmovanje v teku edina disciplina.

Olimpijske igre antične dobe so prirejali do leta 393 n. št., ko jih je rimski cesar Teodozij prepovedal, ker naj bi bile poganske. Na njih so tekmovali v peteroboju (skok v daljino, met

diska, met kopja, rokoborba in tek), boksu, dirkah s konjskimi vpregami, jezdenju in teku v bojni opremi (McComb 2005, 13–21).

V Rimu so prirejali gladiatorske igre, priljubljene so bile igre z žogo, skupinski pohodi, tek v vojaški opremi, sabljanje, rokoborbe in boksarska tekmovanja, tekmovanje konjskih vpreg in spretnosti v jahanju. Igre v Rimu so bile namenjene urjenju vojaške pripravljenosti (Šugman 1997, 51). V srednjem veku so bili viteški dvoboji edino športno tekmovanje. Po več kot tisoč letih je nastajajoče srednjeveško meščanstvo ponovno začelo obnavljati antične oblike gimnastike (Šugman 1997, 59–62).

Največji vpliv na razvoj športa so imele veščine lova in vojskovanja. Še danes za opisovanje športnega dogajanja uporabljamo besede in metafore, ki izhajajo iz vojaškega izrazja: napad, obramba, zmaga, poraz, dvoboj, taktika ... (Doupona in Petrović 1996, 129). Na razvoj športa je vplivala tudi religija. Ob koncu devetnajstega stoletja so prav krščanski misijonarji širili moderne, zahodne športe tudi v drugih delih sveta (McComb 2005, 21–22).

2.2 Moderni šport

Moderni športi so se pojavili skupaj z družbenimi preobraty, ki so spremljali industrijsko revolucijo v Veliki Britaniji in Združenih državah Amerike v 2. polovici 19. stoletja (Szymanski 2006, 3). V viktorijanskem obdobju so moralno zdravje ljudi povezali s telesno aktivnostjo (Starc 2003a, 911). Vse več ljudi se je selilo v urbana okolja. Srednji in zgornji razred sta si pridobila kapital, hkrati pa so imeli ljudje zaradi tehnološkega napredka več prostega časa, potrebovali so nov način zabave in razvedrila (McComb 2005, 32). To jim je zagotovil šport. Že v 18. stoletju so ustanovili prve kriket, golf in konjeniške klube, njihovo število pa se je v tem času povečalo. Razvoj klubov so podpirali predvsem pripadniki srednjega sloja. Klubi so jim omogočili, da so si razdelili stroške za športne aktivnosti (Szymanski 2006, 4–6).

Guttmann (v McComb 2005, 32) navaja bistvene lastnosti modernega športa:

- Sekularizem – šport izgubi verski značaj,
- enaka pravila za vse udeležence,
- birokratizacija – pojavijo se organizacije, ki tudi prevzemajo nadzor nad izvedbo športnih tekmovanj,
- specializacija – v športu vsak dobi svojo vlogo v igri,
- racionalizacija – namensko treniranje za pridobitev potrebnih veščin,
- merjenje rezultatov,
- beleženje rekordov.

V manj kot petdesetih letih se je število ljudi, ki so se ukvarjali s športom in ga spremljali, dramatično povečalo. K temu so prispevali industrializacija, urbanizacija, izboljšana prometna in komunikacijska infrastruktura, organizacija in večji prihodek ljudi (Szymanski 2006, 3–4). Kot izum zahodne kulture se je z Zahoda širil po svetu zaradi individualnega entuziazma, dela krščanskih misijonarjev, vojaškega udejstvovanja in olimpijskih iger. Tako so prek športa uveljavljali svojo prevlado, trg in vpliv po svetu, kjer so prevzeli tudi njihove navade. Tudi nekateri športi, ki ne izvirajo z Zahoda, so po tem, ko so prevzeli značilnosti modernih športov Zahoda, postali globalni športi (npr. polo in judo). Na tekmovanjih so tekmovali športniki ali ekipe iz različnih držav, zato so morale mednarodne športne organizacije v 19. stoletju standardizirati športna pravila, če so želele zagotavljati poštena športna tekmovanja. Najmočnejša športna organizacija takrat je bil Mednarodni olimpijski komite, ki je moderne globalne športe uvrstil na olimpijske igre. Določili so standardne razdalje, na katerih se tekmuje, dovoljene gibe in opremo, kar je tekmovalcem omogočilo enakopravnost, hkrati pa je bil to dober obet za mednarodni šport (McComb 2005, 63).

2.3 Olimpijske igre moderne dobe

Leta 1894 je Pierre de Coubertin sklical kongres, kjer so ustanovili Mednarodni olimpijski komite (Olimpijski komite Slovenije). Olimpizem želi ustvarjati miroljubno družbo (Verovnik 1999, 28) in želi spodbuditi dvig moralnih kvalitet ljudi (Starc 2003b, 57). Na antičnih olimpijskih igrah ženske niso smele niti tekmovati niti gledati tekmovanja. Tudi Pierre de Coubertin je olimpijske igre definiral kot »periodičen izziv moškemu športu, v katerem naj bi bila osnova internacionalizem, lojalnost naj bi bila sredstvo, ženski aplavz pa naj bi bil za nagrado« (de Coubertin v Doupona Topič 2004, 33). Leta 1896 so bile v Atenah prve olimpijske igre moderne dobe. Ženskam na njih niso dovolili sodelovati, a Grkinja, Stamata Revithi, se jih je vseeno želela udeležiti. Njeno prošnjo so zavrnili, zato je dan po uradnem tekmovanju v maratonskem teku sama pretekla enako razdaljo v petih urah in pol. Čeprav so dogodek zabeležili tudi v tisku, pa ni sprožil takega zanimanja kot bi si ga zaslužil (Tarasouleas 1997, 53–55). Prvič so ženskam dovolili nastopati na olimpijskih igrah v Parizu leta 1900 (Doupona Topič 2004, 35), ženske športnice pa so priznanje dobile šele v začetku dvajsetega stoletja in leta 1928 so nastopale v golfu, tenisu, lokostrelstvu, atletiki in gimnastiki. Prve zimske olimpijske igre so bile leta 1924 v francoskem Chamonixu (Verovnik 1999, 27–31).

2.4 Šport in nacionalnost

Telesne prakse športa – gimnastike in strelskih športov – so imele veliko vlogo pri oblikovanju nacionalne pripadnosti (Starc 2003a, 910; Szymanski 2006, 6). Hkratni obstoj nastajajočih gimnastičnih gibanj, olimpizma, močnih nacionalističnih gibanj in tiskanih medijev v 19. stoletju je omogočil povezavo športa z idejami nacije (Starc 2003a, 913). Prek medijev so se povezale velike množice neznancev, ljudje so se začeli zavedati obstoja ostalih ljudi na drugih koncih sveta (Starc 2003b, 58), tekmovalnost med različnimi narodi se je kazala tudi na športnih prireditvah (Kotnik 2009).

Sokolsko gibanje, ki so ga ustanovili na Češkem leta 1862 kot sredstvo za doseg narodne samostojnosti, se je pojavilo tudi na območju Slovenije (Pokrajinski muzej Kočevje). Člani slovenske Sokolske zveze so se leta 1907 prvič udeležili mednarodnega tekmovanja v Pragi. Tam, pa tudi na olimpijskih igrah, so telovadne zveze nastopale kot nacionalno samostojne članice. To kaže, da je bil šport pomemben dejavnik za konstruiranje nacionalnosti. Najprej je slovensko sokolstvo od češkega prevzelo le formo, saj je bilo to gimnastično društvo, ki je služilo za urjenje in krepitev teles in ni poudarjalo nacionalističnih idej. Te so se pojavile ob koncu 19. stoletja, ko so člani na srečanjih v prostorih društev, oblastem prikrito, na izletih in proslavah začeli graditi jugoslovansko nacionalno idejo (Starc 2003a, 914–916).

Ko so monarhije razpadale in so se oblikovale države, se je pojavil nacionalistični diskurz, ki je povezoval skupino ljudi iste nacije (Starc 2003b, 58).

V poročanju o jugoslovanskem športu se je uveljavil diskurz bratstva in enotnosti (Starc 2003b, 68), pri čemer so si posamezni jugoslovanski narodi razdelili domene športnih praks, telesnemu gibanju so tako pripisali nacionalni pomen. Smučanje je kmalu pridobilo značaj slovenskega nacionalnega športa, telesne prakse smučanja so Slovence združevale v skupnost in jih ločile od ostalih Jugoslovancev. V času pred osamosvojitvijo Slovenije se je razlikovanje Slovencev od ostalih še stopnjevalo, propadal je jugoslovanski in nastajal nov diskurz slovenstva (Starc 2003a, 919–921). Športne dogodke, ki so slavili telo in fizično moč, so vedno vodili ideološki in politični vzgibi, od časov antične grške in rimske civilizacije, pa tudi v zgodnji moderni Evropi ter na Zahodu in Vzhodu (Tomlinson in Young 2006, 1).

Šport je fenomen v lokalni in globalni družbi, saj gre za nacionalne, državne, regionalne simbole in čustva, njegova funkcija pa je zagotavljanje »družbene kohezije, pripadnosti, samozavesti, superiornosti« (Verbič 2003, 3).

2.4.1 Smučanje – slovenski nacionalni šport

Izvora smuči ne moremo natančno določiti. Na Švedskem so našli smuči, stare okrog 5200 let, na severovzhodnem delu Evrope delce smuči iz obdobja med 6. in 7. tisočletjem pr. n. št. Prvi zapisi o smučem podobnih pripomočkih izhajajo z območja Kitajske iz časa okoli 200 let pr. n. št., o smučanju v severnem delu Evrope pa so pisali različni avtorji v času med 13. in 17. stoletjem. Prvi zapisi o smučanju v centralnem delu Evrope so bili objavljeni v knjigi Slava Vojvodine Kranjske, avtorja J. V. Valvasorja, ki je izšla leta 1689. V njej je opisal bloško smučanje. Raziskovalci smučarske zgodovine niso enotni glede izvora bloških smuči, saj nekateri trdijo, da so bloške smuči izdelali lokalni prebivalci za svoje potrebe, drugi pa, da so smuči prinesli od drugod. Kljub temu je to delo zaznamovalo slovensko smučarsko zgodovino in Slovenijo v tem pogledu postavilo na vidno mesto (Batagelj 2009, 16–19). Z večstoletno smučarsko dediščino in tradicijo smo Slovenci v smučanju velik narod (Doupona in Petrovič 1996, 99).

Alpsko smučanje je prisotno v alpskih deželah, kjer je pokrajina značilno gorska (Švica, Avstrija, Italija, Francija, Slovenija ...), in kot skupna značilnost prebivalcev teh dežel naslavlja kolektivno identiteto. V Sloveniji ima alpsko smučanje bogato tradicijo, veliko je rekreativnih smučarjev, športnih prireditev, narodnih junakov iz tega športa, namenjamo mu veliko pozornosti. Je glavni šport, okrog katerega se je zgradila slovenska nacionalnost in slovenska športna identiteta (Kotnik 2009, 55–63; Doupona in Petrovič 1996, 99). V skupni državi Jugoslaviji je bil uveljavljen diskurz bratstva, a kljub temu je smučanje vedno imelo slovenski predznak. V času, ko se je pojavila ideja o osamosvojitvi Slovenije, smo potrebovali nove simbole narodne identifikacije. To vlogo je prevzelo alpsko smučanje, ki je predstavljalo vez, podobnost slovenskega naroda z zahodnimi narodi. Oblikovala se je ideja, da so Slovenci boljši v individualnih, južni brati pa v kolektivnih športih (Kotnik 2009, 61). Smučanje je imelo zaradi zgodovinskega pomena v predstavi slovenstva vedno posebno mesto, še bolj se je okrepilo v 80. letih 20. stoletja, ko so uspehe nizali Bojan Križaj, Mateja Svet, Rok Petrovič, Jure Franko in drugi. Njihovi uspehi so omogočili izgradnjo in obstoj mita o smučanju kot slovenskem nacionalnem športu (Starc 2003a, 919). Smučanje je reprezentirano kot prototip slovenstva, predstavlja se, kot da je to Slovincem v krvi in da je nadarjenost za ta šport genetsko pogojena. To so potrjevali tudi slabi dosežki tekmovalcev drugih jugoslovanskih republik. Slovenski smučarji so na mednarodnih tekmovanjih pod okriljem Mednarodne smučarske zveze nizali velike uspehe. O njihovih dosežkih so poročali v medijih, športniki pa so predstavljali nacionalni ponos. Po odcepitvi Slovenije od nekdanje skupne države so vse kolajne, ki so jih slovenski smučarji osvojili še za Jugoslavijo, označili

za slovenske (Kotnik 2009, 55–63), odsotnost dobrih rezultatov tujih, jugoslovanskih smučarjev, pa so v slovenskih medijih pospremili na posmehljiv način (Starc 2003a). Smučarski središči v Kranjski Gori in Mariboru, ki sta že prej gostili tekme svetovnega pokala v alpskem smučanju, sta po odcepitvi Slovenije od Jugoslavije dobili še večjo vlogo (Kotnik 2009). Telesna praksa smučanja je postala kulturni tekst, ki je ljudem pomagal razumeti novo nastale nacionalne razlike, ki so Slovence združevale in jih hkrati ločile od drugih Jugoslovanov (Starc 2003a, 920).

V alpskih deželah Evrope in v Skandinaviji je alpsko smučanje zaradi atraktivnosti, naravnega okolja, dinamičnosti in velikega števila rekreativnih smučarjev postalo televizijski šport, ki ima velik pomen (Kotnik 2009, 55; Kotnik 2001, 93) in med vsemi športi v Sloveniji dosega najvišjo gledanost (Sporto magazin 2012).

2.5 Vrhunski šport

Zakon o športu vrhunski šport pojmuje kot »pripravo in tekmovanje športnikov, ki imajo status mednarodnega, svetovnega in perspektivnega razreda« (Zakon o športu, 2. čl.). Vrhunski športniki so pri Olimpijskem komiteju Slovenije (OKSc) kategorizirani v tri skupine:

- Športniki svetovnega razreda; osvojeno 1. mesto na svetovnem prvenstvu, osvojeno 1. do 3. mesto na svetovnih igrah,
- športniki mednarodnega razreda; osvojeno 2. do 4. mesto na svetovnem prvenstvu, če je to v prvi tretjini uvrščenih, 4. do 8. mesto na svetovnih igrah, če je to v prvi tretjini uvrščenih, doseženo 4. mesto za štafete, 1. do 3. mesto na evropskem prvenstvu, uvrstitev na 1. ali 2. mesto v svetovnem pokalu, osvojeno 1. mesto na tekmi svetovnega pokala, uvrstitev na 1. do 8. mesto na mednarodni rang lestvici (WRE) ob koncu sezone,
- športniki perspektivnega razreda; osvojeno 5. do 8. mesto za posameznike na svetovnih prvenstvih, če je to v prvi tretjini uvrščenih, osvojeno 1. do 4. mesto na mladinskih svetovnih prvenstvih, če je to v prvi tretjini uvrščenih, osvojeno 1. do 3. mesto na evropskih mladinskih prvenstvih.

Vrhunski šport deluje na treh ravneh: je izraz ustvarjalnega napora talentiranega posameznika, nacionalna vrednota in mednarodno ovrednoten dosežek (Doupona in Petrović 1996, 98).

2.6 Šport kot spektakel

Fenomen v športu je tudi užitek biti del športnega tekmovanja kot tekmovalec ali gledalec. Grki, Etruščani in Romani so v ta namen gradili stadione. Atletom so želeli omogočiti varno

potovanje v kraj, kjer so potekale olimpijske igre, zato so bile v času pred njimi prepovedane vojne. Gledalci so občudovali moč in lepoto teles atletov, njihove veščine, voljo in pogum. Ob koncu gladiatorskih dvobojev v času rimskega imperija so lahko gledalci vplivali na cesarjevo odločitev, ali naj zmagovalec poraženca ubije ali ne (McComb 2005, 24–25).

Koncept »družba spektakla« je v 60. letih 20. stoletja uveljavil Debord (1992), ki pravi, da se v družbah, kjer vladajo moderne produkcijske razmere, življenje kaže skozi spektakel. V času antične Grčije in Rima so spektakle predstavljali različni igralski festivali, festivali poezije, retorični dvoboji, cirkusi, olimpijske igre, v modernih časih pa se tako politično kot družbeno življenje vse bolj oblikujeta skozi medijski spektakel. Medijski spektakli so fenomeni medijske kulture, ki vsebujejo družbene vrednote in služijo za predstavitev načina življenja in vključitev vanj vseh, ki ga spremljajo (Kellner 2003, 1–2). Vse se dogaja ob prisotnosti medijev, spektakli pa so politični in športni dogodki in vsi dogodki, ki v dobi medijskega senzacionalizma pritegujejo pozornost (umori, teroristični napadi, škandali v svetu slavnih in politiki, vsakodnevno nasilje ...) (Kellner 2003, 1–2). Spektakel je bistvo vrhunškega športa. Potrebuje tako tekmovalce kot gledalce, da mu dajo pravi pomen (Starc 2003b, 78).

3 ŠPORT IN MEDIJI

Šport je posel ne le za športnike same, pač pa tudi za njihove sponzorje, oglaševalce, organizatorje tekmovanj in medije. Profesionalni športniki veliko trenirajo, uporabljajo drago opremo, z njimi sodeluje veliko strokovnjakov z različnih področij. Od svojih uspehov živijo, ne gre jim le za zbiranje naslovov, lovorik in medalj, pač pa tudi za zaslužek. Za svoje nastope želijo plačilo. Športni dogodki, na katerih tekmujejo zvezdniki, so bolj obiskani in bolj gledani. Športnike denarno podpirajo sponzorji in kadar športnik dosega vrhunske rezultate, imajo od tega koristi oboji. Vrhunski športni dosežki so tako odličen promotor ne le za tekmovalca samega, pač pa tudi za državo, ki jo zastopa, in za njegovega sponzorja. Če mediji nekemu športniku namenjajo več pozornosti, je ta bolj privlačen za sponzorje. Zato danes športne panoge in športniki tekmujejo za medijsko pozornost, ki jim prinaša popularnost in pritegne sponzorje, pojavljanje v medijih pa pomeni potencialni dobiček za športnika in njegovega sponzorja. Šport je postal šovbiznis, mediji in šport so medsebojno odvisni. Doupona in Petrović (1996, 110) poudarjata, da rezultat, ovrednoten zgolj s športnimi kriteriji, ni dovolj, pač pa šele medijski komentarji športnemu rezultatu dajejo končno veljavo.

3.1 Šport v tiskanih medijih

Najstarejši medij, ki je ljudi obveščal o športu, je bil tisk. Prinašal je poročila s tekmovanj in napovedoval nova. Napovedi športnih dogodkov so pomagale ustvariti občinstvo zanje, zaradi objave rezultatov pa so se bolje prodajali (Beck in Bosshart 2003). Lamprecht in Stamm (v Beck in Bosshart 2003) ločita tri načine prisotnosti športa v tiskanih medijih: športne strani v dnevnih časopisih, športne časopise in revije ter periodična glasila, ki jih izdajajo klubi in društva.

Prve časnike so začeli izdajati v začetku 17. stoletja, približno 150 let kasneje so se pojavili prvi prispevki s športno tematiko. Prvi časopis s posebno športno rubriko je bil Morning Herald v Angliji leta 1817. Športne novice so bile v začetku lokalnega značaja, z izumom telegrafa se je to spremenilo. Ko so časopisi postali dostopni, se je povečalo tudi zanimanje za popularne športe in športne strani so postajale vedno bolj pomembne. V 20. letih 20. stoletja je model obrnjene piramide zamenjal prej uveljavljeni kronološki način poročanja. S pojavom elektronskih medijev se je funkcija časopisnega športnega novinarstva spremenila. Novi mediji so informacije lahko širili veliko hitreje, a zaradi omejenega časa manj natančno. V časnikih pa so objavljali bolj obsežne komentarje in analize tekem (Beck in Bosshart 2003, 6–8).

3.2 Šport in elektronski mediji

Preden sta se pojavila radio in televizija, je bila udeležba na športnih dogodkih edini način neposrednega spremljanja le-teh. Pojav radia v začetku 20. stoletja je omogočil poročanja s športnih dogodkov v živo, kar daje občutek prisostvovanja dogodku, hkrati so tudi napovedovalci razvili orodja za ustvarjanje dramatičnosti. Radijski prenosi skoraj kjerkoli in kadarkoli dosežejo veliko ljudi (Beck in Bosshart 2003, 9–10). Od doma lahko spremljamo športne prireditve z vseh koncev sveta. Julija 1920 so prvič po radiu prenašali športni dogodek – boksarski dvoboj med Jackom Dempseyem in Georgesom Carpentierjem za naslov prvaka v težki kategoriji. Naslednje leto je radijska postaja iz New Jerseyja spremljala prvenstvo v bejzbolu (Jeanrenaud in Késenne 2006, 1). V začetku so organizatorji prireditev plačevali radijskim postajam, da so prenašale njihove dogodke, vendar se je ta odnos kmalu spremenil. Medijske hiše so postale tiste, ki so morale kupiti pravice do prenosa dogodkov tekem. Vendar sta dobiček od takega načina dela imeli obe strani (Beck in Bosshart 2003, 10).

Televizija je še bolj spremenila svet. Novi medij je omogočil tudi slikovni prenos, ki je še bolj okrepil občutke, da smo del dogodka. Televizija je postala vodilni medij na področju športa (Beck in Bosshart 2003, 10–12).

Prvič je televizija športno prireditev spremljala leta 1936, ko so s tremi kamerami pokrivali olimpijske igre v Berlinu (Jeanrenaud in Késenne 2006, 1). Prenos v živo je omogočala ena kamera, vendar je bil ta odvisen od ugodne svetlobe. Za prebivalce v okolici Berlina so prenašali 138 ur športnega dogajanja, ki si ga je ogledalo 162.000 gledalcev (Olimpijski komite Slovenije – OKS). Leta 1937 so v 20.000 britanskih domovih, kolikor jih je imelo televizijske sprejemnike, lahko spremljali teniško Odprto prvenstvo Anglije, Wimbledon, leto kasneje pa finale nogometne lige FA Cup. To so bili prvi športni dogodki, ki jih je oddajala britanska medijska mreža BBC. V ZDA so prvi televizijski športni prenos izvedli leta 1939, ko so prenašali bejzboldsko tekmo med univerzama Columbia in Princeton (Jeanrenaud in Késenne 2006, 1). Leta 1948 je BBC plačal za pravice prenosa olimpijskih iger v Londonu in Mednarodni olimpijski komite je postavil načelo o plačevanju televizijskih pravic. Olimpijske igre v Rimu leta 1960 so neposredno prenašali v 18 evropskih držav, z zakasnitvijo pa so posnetke predvajali tudi v ZDA, Kanadi in na Japonskem (OKS). Nova video tehnologija v 60. letih 20. stoletja je pripomogla k bolj množičnemu televizijskemu spremljanju športnih dogodkov. Snemanje na videokasete je omogočilo, da se posneto dogajanje predvaja večkrat, počasni posnetki pa so omogočili nov pogled na šport, ki ni več le brutalna igra, pač pa tudi lepota gibanja (Hitchcock v Raney in Bryant 2006, 34). Prav zaradi novih možnosti pogleda na dogodka (povečevanje slike, spremljanje dogajanja z več zornih kotov, ponovitev predvajanja

in počasni posnetek) je športni dogodek še bolj atraktiven za gledalce doma (Beck in Bosshart 2003, 10).

V tistem času so se pojavili tudi prvi komunikacijski sateliti, ki so omogočali satelitske televizijske prenose in satelitsko telefonijo (Krmelj 2012), olimpijske igre v Tokyju 1964 so bile prva športna prireditve, ki je bila v živo na ogled po vsem svetu (OKS).

McChensey (v Raney in Bryant 2006, 34) navaja naslednje razloge za prevlado televizije v spremljanju športnih dogodkov: povečana razširjenost televizorjev, velike izboljšave v televizijski tehnologiji (pojav barvnih sprejemnikov), sprejetje zakona o prenašanju športnih tekmovanj (Sports Broadcasting Act 1961), ki je športnim ligam omogočal pogajanje s televizijskimi družbami, zaradi česar so televizijske mreže pravice za prenose kupovale neposredno od športnih ekip in lig, začeli so prodajati oglasni čas med prenašanjem športnih dogodkov. Tudi nekateri veliki in uspešni proizvajalci avtomobilov, tovornjakov in druge opreme so odkrili, da jim šport omogoča vstop v domove gledalcev, ki jih njihovi izdelki zanimajo, pojavili so se sponzorji.

Pojav digitalne televizije v 80. letih 20. stoletja je sprožil boj za pridobitev čim številčnejšega občinstva. Zaradi velikega povpraševanja po pravicah za prenose so se te podražile, a zaslužki televizijskih postaj so se kljub temu povečali (Jeanrenaud in Késenne 2006, 2). Športni dogodki so postali globalni spektakli, ki so pridobili velika občinstva in veliko novih denarnih sredstev (Whannel 2009, 206).

Šport in mediji potrebujejo drug drugega. Šport televiziji viša gledanost, s tem ko poskrbi za potrebno dramo, ki pritegne občinstvo, televizija pa skrbi za promocijo športa, ki je povezana z zaslužki. To so tudi temelji za pojav športnega zvezdnitva (Raney in Bryant 2006, 34), ki ga lahko danes spremljamo doma in v svetu. Športni novinarji so športnike povzdignili v zvezde s tem, ko so povelicevali njihove športne zmogljivosti in hkrati namenoma prezrli njihove ostale dejavnosti, ki bi športnika lahko omadeževale. Tako so športniki postali ikone (Boyle 2012, 5).

Televizija prenaša športne dogodke, kjer nastopajo mladi atleti in atletinje atraktivnega izgleda. Šport, televizija in oglaševalstvo, vsi v medsebojni odvisnosti, so šport spremenili v »šobiznis« (Beck in Bosshart 2003, 11).

Televizija je vplivala tudi na organizacijo športa, saj so zaradi večje privlačnosti spremljanja športnega dogodka po televiziji prilagodili nekatera pravila. Tako so na primer priprave na servis pri tenisu omejene na največ 20 sekund, da tekma poteka hitro in da je za gledalca privlačnejša (Doupona in Petrovič 2000, 179), na tekmah so predvideni časovni premori, namenjeni oglasom.

4 ŠPORTNO NOVINARSTVO

Novinarstvo je bilo od nekdaj pomemben posrednik med športom in družbo. V začetku 20. stoletja, še pred dobo televizije, so bili novinarji pomemben člen za promocijo in trženje športnih dogodkov. Komercializacija in internacionalizacija medijev ob koncu 20. stoletja sta spremenila šport in novinarstvo (Boyle 2012, 5). Pojem šport oz. kineziologija označuje tudi posebno znanost oz. vedo, ki ima svoj znanstveni način razmišljanja (Kristan 2000, 27–29, Petrović, Doupona 1996) in svojo strokovno terminologijo.

Šport je imel veliko vlogo pri pridobivanju pomena televizije. Do 70. let 20. stoletja so televizije spremljale predvsem velike športne dogodke kot so olimpijske igre in svetovno nogometno prvenstvo (Whannel 2009, 205). Nova digitalna tehnologija v zadnjih dvajsetih letih pa je omogočila prenašanje novic v realnem času in vloga športnega novinarja se je spremenila. Prek telefona je vsak trenutek lahko dosegljiv svojemu uredništvu (Boyle 2012, 5). Športno novinarstvo je najhitreje rastoča med vsemi novinarskimi zvrstmi (Andrews 2005, 1). Ne ukvarja se z vsemi športnimi panogami, ampak le z množično spremljanimi in oglaševalsko zanimivimi (Erjavec in Poler Kovačič 2011, 174). Čeprav ima v današnjem času, ko veliko novic prihaja iz sveta športa, velik komercialni pomen, saj s tem privablja sponzorje in oglaševalce (Boyle 2012, 2), nanj velikokrat gledamo podcenjevalno kot na manj resno novinarstvo, ki spada na področje zabave (Boyle 2006, Duopona Topič 2010). Andrews (2005, 1) piše, da si večina ljudi športno novinarstvo predstavlja kot službo, kjer si plačan zato, da potuješ po svetu, spremljaš največje športne dogodke z najboljših sedežev na stadionu, se družiš z zvezdnimi igralci in atleti, pišeš za časnike ali delaš za radio ali televizijo, kjer te spremlja milijone gledalcev po svetu.

Na športno novinarstvo kot na manj vredno novinarsko področje gledajo tudi novinarji sami, saj mu pripisujejo predvsem zabavni pomen (Rowe v Cokley in drugi 2006, 10). Raziskave kažejo, da ne uživajo vsi športni novinarji po svetu enakega ugleda. V anglosaksonskem svetu športno novinarstvo bolj cenijo v Ameriki kot v Angliji in Avstraliji, v Nemčiji pa športni novinarji uživajo največji ugled (Rowe 2007, 386).

Kljub temu je tudi delo športnega novinarja težko in naporno. Velikokrat ga morajo opravljati ob koncih tedna in zvečer, ko lovijo roke za oddajo prispevkov. Poleg tega si morajo spoštovanje občinstva, pa tudi športnikov, trenerjev in drugih, s katerimi pri svojem delu sodelujejo, prislužiti z dobrim, hitrim, natančnim poročanjem, ki nemalokrat poteka v težkih okoliščinah. Tudi znotraj športnih uredništev se novinarji še nadalje specializirajo za poročanje o določenih športih (Andrews 2005, 1–5).

Težko najdemo medij, ki nima športnih vsebin. Te se pojavljajo ne le v posebnih rubrikah, pač pa tudi na naslovnica, nemalokrat se z novicami s sveta športa začnejo tudi televizijska poročila. Andrews (2005, 1–2) ugotavlja, da ljudje radi beremo o športnikih, ki so med najbolj poznanimi in najbolj plačanimi ljudmi na svetu, zato se pomen športa za medije povečuje in predstavlja vse večji del medijskih vsebin.

Doupona in Petrović (2000, 182–183) športnemu novinarstvu očitata, da na tem področju, prav tako kot na drugih, prihaja do manipulacije o informacijah. Novinarji so navadno posredniki informacij, ki jih dobijo od tistih, ki šport vodijo in imajo monopol nad informacijami o njem. O ozadju športnih prireditev in športni politiki ne poročajo vedno. Poročajo pa o rezultatih, v svoje prispevke vključijo izjave športnikov in udeležencev športnega dogodka, komentar je navadno ozko strokoven. Podobni so rezultati raziskave iz leta 2005, ki navaja, da športne strani v tiskanih medijih največ pozornosti posvečajo opisnemu poročanju o dogodkih (58 %), le v treh odstotkih prispevkov je govora o denarju, o politiki v petih, o družbenem vplivu športa pa v dveh (Rowe 2007, 387). Nasprotno pa Boyle in Haynes (2009, 2) ugotavljata, da so bile olimpijske igre v Pekingu 2008 dogodek, ki je v medije poleg športnih rezultatov prinesel tudi druga aktualna družbena vprašanja, povezana s Kitajsko. Spraševali so se o človekovih pravicah, o Kitajski kot novi svetovni velesili, medijski cenzuri in ponarejenih posnetkih iz otvoritvene slovesnosti.

Televizija je omogočila množično in udobno spremljanje športa. Omogoča zbiranje dodatnih informacij reporterjev na terenu, bolj natančno spremljanje pogovorov med igralci in trenerji z mikrofoni ob prizorišču ter uporabo ponovnih in počasnih posnetkov. Zaradi navedenih prednosti in povezave z oglaševanjem je televizija na področju športa postala vodilni medij. Obstajajo mnogi specializirani športni programi, dostopni preko interneta in internetne ali kableske televizije. Tudi v Sloveniji obstaja nekaj športnih televizijskih programov: Sportklub +, Sportklub 1, Sportklub 2, Sportklub 3, Sportklub 4, Sportklub 5, Sportklub 6, Sportklub Golf (Golfklub), Šport TV 1 in Šport TV 2. Športne dogodke spremljajo tudi na 2. programu RTV Slovenija, POP TV in na Planet TV.

Čeprav živimo v dobi, ko lahko gledamo videe na zahtevo kadarkoli želimo, so prenosi športnih spektaklov v živo množično spremljani dogodki, saj vsebujejo faktor nepredvidljivosti in zato tudi vznemirjenja (Raney in Bryant 2006, 68). V medijskih študijah obstaja več različnih definicij živosti, za oznako živega športnega komentarja uporabljamo definicijo, da je čas tvorjenja teksta enak času njegovega sprejemanja s strani gledalca (Tolson 2006, 14).

Športni dogodki so med najbolj brani in največkrat komentiranimi dogodki na spletnih straneh multimedijskega portala Radiotelevizije Slovenije, Ličen (2011) navaja, da je najbolj spremljan šport v svetu nogomet, v Sloveniji pa podatki o gledanosti televizijskih športnih prenosov potrjujejo, da smo še vedno, ali pa mogoče spet, smučarski narod, oz. da smučanje radi spremljamo.

Domače tekme, ki štejejo za svetovni pokal (smučarski poleti v Planici, pokal Vitranc v Kranjski Gori, tekmovanje za Zlato lisico v Mariboru in tekme v biatlonu na Pokljuki), so vedno dobro obiskane, poleg tega pa dosegajo tudi največjo gledanost.

V letu 2012 so bile izmed športnih vsebin najbolj spremljane olimpijske igre, ki so največjo gledanost dosegle v večeru, ko je bil na sporedu finalni tek na 100 m za moške, ko je tekmo spremljalo dobrih 21 % vseh televizijskih gledalcev v Sloveniji, sledijo jim tekmovanja v zimskih športih; alpsko smučanje gleda med 13 in 17 %, smučarske skoke in polete med 13 in 16 % gledalcev, biatlon je gledalo med 7 in 9 %, smučarske teke med 5 in 8 % gledalcev, boksarski dvoboj Dejana Zavca je spremljalo skoraj 14 % vseh televizijskih gledalcev, medtem ko nogometna tekmovanja spremlja med 9 in 14 %, formulo pa med 5 in 6 % televizijskih gledalcev (Sporto magazin 2012). Pozimi je na Televiziji Slovenija največ prenosov tekem alpskega smučanja za svetovni pokal (Kotnik 2001, 93).

Kljub vse večjemu pomenu športnega novinarstva to področje do zdaj še ni bilo deležno obsežne akademske obravnave (Farrington in drugi 2012, 3).

4.1 Televizijski športni prenos

»Neposredni športni prenos je specifična komunikacijska forma« (Kotnik 2001, 99), za katero so značilni časovna hkratnost, prostorska neposrednost in zahtevna organizacija (Kotnik 2001, 99). V začetku televizijskih športnih prenosov so se morali televizijski delavci spoprijeti z mnogo tehničnimi težavami. Za uspešno izvedbo prenosov športnih dogodkov, ki potekajo na prostem, so morali poskrbeti za povezave s kablji oz. kasneje za brezžične povezave. Tehnološki napredek je omogočil, da je bila televizijska predstavitev športnih tekem vedno boljša, predstavitev športa na televiziji pa se je skozi čas spremenila od žanra novinarske reportaže v začetku do zdajšnjih televizijskih spektaklov, ki so predvideni vnaprej in delno vnaprej tudi pripravljene.

Goldlust (1987, 84) prepoznava tri plasti dogodkovnosti športnih prenosov:

- Tekmovalni dogodek (dogajanje na tekmovališču in tik ob njem),
- dogajanje na stadionu (gledalci),
- medijski dogodek (TV oddajanje, vključno s komentarji, intervjuji, grafiko, oglasi).

Ne glede na razlike med športnimi prenosi na različnih televizijah, Goldlust (1987, 89–91) pravi, da športni prenos sestavljajo vizualne in slušne komponente.

Med vizualne komponente športnega prenosa spadajo:

- Vnaprej pripravljeno gradivo, ki vsebuje arhivske posnetke, vnaprej posnete intervjuje, naslovno in odjavno sekvenco prenosa,
- grafika z naslovi, napisi, imeni tekmovalcev, statističnimi podatki, grafi in analizami,
- tekma, ki vključuje vse dogajanje na progi, vključno s premori,
- ponovljeni počasni posnetki, ki omogočajo ponoven ogled razburljivih trenutkov,
- spontan ali vnaprej pripravljen prenos netekmovalnih elementov športnega dogodka, npr. posnetki gledalcev, reakcij trenerjev in sotekmovalcev,
- reklame, ki so na sporedu ob prav zato predvidenih prekinitvah ali ob naključnih prekinitvah.

Slušne komponente športnega prenosa so tonski zvočni zapisi vnaprej pripravljenega gradiva (izraz povzemam po Kotnik 2001), med katere spadajo:

- Zvočni zapis reklam, intervjujev,
- glasba, ki spremlja najavno špico prenosa,
- mednarodni ton, tj. zvok s prizorišča, ki ga posnamejo s pomočjo več mikrofонов, razporejenih na različnih mestih prizorišča,
- komentar, ki ima v športnem prenosu osrednjo vlogo.

Kljub temu da so gledalci v nasprotju z radijskimi prenosi lahko sami gledali dogajanje, se vloga komentatorja na televiziji ni zmanjšala, pač pa še okrepila. V športnem prenosu je komentator prevzel osrednjo vlogo (Goldlust 1987, 82–85).

4.2 Televizijski športni komentar

Komentar kot žanr spada med vrste interpretativne novinarske zvrsti, za katere je značilno, da predmete upovedovanja ocenjujejo, vrednotijo, razlagajo, pojasnjujejo in analizirajo (Košir 1988). Televizijski športni prenosi spadajo med najbolj priljubljene televizijske vsebine. Vodijo jih reporterji oz. športni komentatorji. Gledalcem opisujejo dogajanje, ki ga ti tudi sami vizualno spremljajo. Komentator analizira dogajanje, podaja njegovo oceno, ga uvršča v širši zgodovinski kontekst, primerja prejšnje nastope tekmovalcev in se spominja nekdanjih junakov športa, ki ga komentira. Komentar je najpomembnejša sestavina športnega prenosa (Goldlust 1987, 92, Kotnik 2001, 122).

Goldlust (1987, 92–96) znotraj komentarja loči opisni, vrednostni in dramatični element.

Opisni element sestavlja opisovanje dogajanja, strategij in taktik, pri čemer uporabljajo posebno terminologijo in žargonizme s področja športa. Zaradi uporabe takega jezika je lahko komentar gledalcem nejasen ali celo nerazumljiv. Poleg tega v komentarjih omenjajo nekdanje športnike, statistike s prejšnjih tekmovanj, aktualne govorce o športnikih in trenerjih.

V opisni element je vedno vključena razlaga dogajanja in ocena akcij, ki predstavlja vrednostni element. Včasih je ocena kvalitativna, vendar mnogokrat podprta z različnimi statističnimi podatki, ki so grafično predstavljeni v obliki tabel in grafov. Režiserji pogosto uporabljajo bližnje plane, zaradi česar komentatorji veliko govorijo o psihološkem stanju športnikov (poudarjajo koncentracijo, zbranost, živčnost, jezo, žalost, neizmerno srečo ipd.). Ocenjujejo prejšnje nastope športnikov in predvidevajo, kakšen rezultat lahko dosežejo, pri čemer upoštevajo tudi vpliv zunanjih dejavnikov, ki nekaterim bolj ustrezajo kot drugim (pri smučanju megla, ledena površina, mehka površina ipd.), predvidevajo, kakšno taktiko bodo izbrali in ocenjujejo njihove možnosti za končni rezultat.

Komentatorji uporabljajo veliko dramatičnih elementov, saj morajo skrbeti, da je prenos zanimiv in pester, četudi včasih (v primeru prekinitev zaradi slabega vremena, nesreč ali izrazite premoči enega tekmeca v primerjavi z drugimi) v resnici ni. Takrat mora pokazati nekaj svojega humorja, opozoriti na druge vidike tekmovanja in poskrbeti, da dogajanje izgleda bolj razburljivo kot v resnici je (Goldlust 1987, 92–96).

Mnogi gledalci o tem, kar gledajo, vedo veliko, nekateri tudi več kot komentator sam. Ti zahtevni gledalci, športni poznavalci, zato včasih zvok izklopijo in tekmo le gledajo, dogajanje pa komentirajo sami zase, drugi utišajo televizijskega komentatorja in raje poslušajo radijski komentar (Rowe 2004, 118–120). Vendar komentator mora pripovedovati tako, da dogajanje razumejo vsi gledalci, tudi tisti, ki športa ne spremljajo pogosto (De Lotbiniere (v Whannel 1992). Pojavlja se vprašanje, ali naj bo komentator strokovnjak iz sveta športa ali televizije. Že od začetka radijskih prenosov se je to delo profesionaliziralo, reporterji so morali obvladati posebne veščine (Whannel 1992, 27).

Televizijski športni komentar je eden redkih žanrov, kjer točen scenarij ni pripravljen vnaprej. Tako končni izdelek ne more biti vnaprej preverjen in urejen. Pri komentiranju v živo so zato možnosti za razne napake večje, ni pa veliko časa in možnosti za popravke (Rowe 2004, 118–120).

Radijsko komentiranje je postavilo temelje, iz katerih se je s pojavom nove tehnologije razvilo televizijsko komentiranje. Eden prvih radijskih športnih komentatorjev, Captain H. B. T. Wakelam, je povedal, da je pri svojem delu skušal biti kar čim bolj naraven, uporabljati

pogovorni jezik in enostavne, vsakdanje fraze, poleg tega pa spontano posredovati svoja opažanja. Upošteval je štiri osnovna pravila: biti naraven, jasen, pošten in prijazen. De Lotbiniere (v Whannel 1992, 27) dodaja, naj komentatorji uporabljajo zvok s prizorišča (npr. hrup množice), ki naj govori sam zase. Ti napotki so v novemu mediju prilagojeni obliki obveljali tudi za televizijski komentar. Nekateri so se spraševali, ali poleg slike sploh še potrebujemo govor. Johnston (v Whannel 1992, 28) meni, naj komentator govori le, kadar sliki kaj doda, nikoli pa naj ne opisuje tega, kar gledalec lahko vidi sam. Zgodbo naj pripoveduje kamera. De Lotbiniere je leta 1952 napisal vodič za nove prakse televizijskega komentarja, ki predstavlja osnovo za televizijsko komentiranje. Podobno kot Johnston tudi on poudarja, da mora komentator spremljati sliko dogajanja in naj ne opisuje tistega, kar gledalci vidijo, ampak naj doda k sliki nove informacije. Komentar naj bo preprost, spontan, jedrnat, jasen in natančen. Rezultati morajo biti podani natančno in pravilno, bistvene stvari naj večkrat ponovijo. Komentatorji naj gledalce vključijo v dogajanje, sami sebe pa naj iz njega izvzamejo (Whannel 1992, 28). Pomen komentarja mora biti jasen, to dosežemo s primernim izrazjem in enostavno sintakso (Barnard 2000, 173).

Glendeninng (v Whannel 1992, 26) vidi komentatorja kot pripovedovalca zgodbe, umetnika, ki sliko slika z besedami, kot slikarja, katerega platno je priložnost, ki ji prisostvuje, njegove barve so dogajanje, čopič pa jezik. Pri komentarju gre po eni strani za opisovanje ali orisovanje dogajanja, hkrati pa komentator v dogajanje vključi gledalce ter vzbudi in obdrži njihovo zanimanje. Zato mora imeti pripravljenih dovolj zanimivih informacij, da se gledalci ne dolgočasijo. V športih, ki so zapleteni in se dogajajo hitro, pa je težko dogajanje opisovati dovolj hitro in natančno, da bi ljudje razumeli, kaj se dogaja (Gibson v Whannel 1992, 27).

Razvoj televizijskega športa in tehnologije je privedel do sodelovanja zunanjih sodelavcev, nekdanjih športnikov ali ljudi, ki so s športom povezani in imajo s tega področja izkušnje s prve roke, s čimer so začeli že pri radijskih prenosih (Whannel 1992, 27, 31). Komentar je tako postal dvogovorna uresničitev neposrednega ubesedovanja (izraz povzemam po Kalin Golob 2001).

Prenose tekem v alpskem smučanju, smučarskih skokih in poletih, biatlonu in smučarskem teku, pa tudi v košarki, odbojki, rokometu, kolesarstvu, plavanju, gimnastiki in nekaterih drugih športih na Televiziji Slovenija komentira komentatorski par, ki ga tvorita reporter in strokovni sodelavec. Reporter je televizijski novinar, ki poroča o dogajanju na tekmi, strokovni sodelavci pa so ljudje, ki so se ali se še vedno s tem športom tudi ukvarjajo. To so navadno nekdanji športniki, lahko pa tudi trenerji, ki dobro poznajo šport in športnike, in so

zato lahko vir mnogih zanimivih informacij, s katerimi pripovedujejo zgodbo. V Tabeli 4.1 smo navedli nekaj aktualnih komentatorskih parov športnih tekmovanj na TV SLO.

Tabela 4.1: Komentatorski pari športnih tekmovanj na Televiziji Slovenija.

alpsko smučanje	
<i>reporter</i>	<i>strokovni sodelavec</i>
Zoran Radisavljević	Ana Kobal
Tomaž Hudomalj	Ana Kobal
Urban Lavrenčič	Matjaž Vrhovnik
biatlon, smučarski teki	
<i>reporter</i>	<i>strokovni sodelavec</i>
Marjan Fortin	Tomas Globočnik
smučarski skoki in poleti	
<i>reporter</i>	<i>strokovni sodelavec</i>
Peter Kavčič	Jelko Gros
Aleš Potočnik	Jelko Gros
Andrej Stare	Jelko Gros
kolesarstvo	
<i>reporter</i>	<i>strokovni sodelavec</i>
Tomaž Kovšca	Martin Hvastija
plavanje	
<i>reporter</i>	<i>strokovni sodelavec</i>

Jolanda Bertole	Blaž Medvešek
gimnastika	
<i>reporter</i>	<i>strokovni sodelavec</i>
Peter Kavčič	Ivan Čuk
odbojka	
<i>reporter</i>	<i>strokovni sodelavec</i>
Ervin Čurlič	Marko Zadražnik

Ana Kobal in Matjaž Vrhovnik sta nekdanja smučarska reprezentanta, Jelko Gros je nekdanji trener slovenskih smučarskih skakalcev in smučarski funkcionar, Tomas Globočnik je tekmoval v biatlonu, Martin Hvastija je bil slovenski poklicni kolesar, Blaž Medvešek je tekmoval v plavanju, Ivan Čuk je bil trener gimnastike in sodnik na tekmah gimnastike, Marko Zadražnik pa je bil predsednik strokovnega sveta Odbojkarske zveze Slovenije.

Komentator mora poleg dobrega poznavanja športa, ki ga komentira, odličnega znanja jezika, sposobnosti hitrega razmišljanja, posedovanja obširne zbirke statističnih podatkov in podatkov o tekmovalcih, dobrih govornih veščin, sposobnosti, da spremlja dogajanje in vse ostale informacije, ki jih dobi, pa jih gledalci ne vidimo, izžarevati tudi temperament, saj je »komentator, ki nima strasti, kot Google prevajalnik« (Magdalenc v Glavič 2012). Dober športni komentator izžareva svojo strast do igre, dramatičnost ter smisel za humor in vsa občutja, ki jih v njem vzbuja športno dogajanje, posreduje gledalcem (Deninger 2012, 133). Šport je del šovbiznisa, namenjen tudi zabavi, zato so tam »zaželeni komentatorji, ki znajo spremljati šport zabavno in hkrati s polno mero spoštovanja in resnosti« (Cerkovnik v Štamcar 2002). Pravila, kdo lahko postane športni komentator, ni (Bergant v Štamcar 2002). Med njimi in med gledalci obstaja posebno razmerje. Naslovniki se na poročevalca zanesejo, njegovim podatkom zaupajo, pogosto pa so nanj navajeni in zato sprejmejo tudi njegove odmike od poročevalskih standardov, kadar izraža veliko navdušenje ali komentira navijaško (Korošec 2005, 262). V živem prenosu za opisovanje dogajanja uporabljajo sedanjik, ob

koncu, če povzemajo dogajanje, tudi preteklik. Med dogodkom komentatorji pogosto uporabljajo kratke povedi, ki pomagajo ustvariti občutek vznemirjenja (BBC World Service).

4.2.1 Strokovni komentator

Strokovni komentator lahko postane nekdo, ki si to želi početi, pri čemer je pomembno, da nima govorne napake (Ražen 2013). Mnogim nekdanjim tekmovalcem tak življenjski slog po zaključku kariere ne ustreza več, ne želijo biti zdoma, hoditi po svetu, se družiti s tekmovalci, serviserji in ostalimi. Naloga strokovnih komentatorjev namreč ni le komentiranje tekem, saj tudi v času priprav izven sezone gradijo mrežo poznanstev in zbirajo informacije o tekmovalcih in tekmovalkah. Morajo znati dobro opazovati in videti stvari, dobre in slabe, s tehničnega vidika. Njihova naloga je, na primeru komentiranja alpskega smučanja, da gledalcem razložijo, zakaj je nekdo storil napako, kako se je lotil smučanja skozi zavoj. Znati morajo tako pohvaliti kot pogrjati tekmovalca, ne glede na to, ali je to slovenski ali tuji smučar. Športno akcijo morajo z vidika tehnike analizirati objektivno (Ražen 2013).

Vloga strokovnega komentatorja pri neposrednem prenosu mora biti upravičena, prenosu morajo dodati dodatno vrednost (Molk 2012). S svojimi opažanji naj bi popestrili prenos in gledalcem posredovali zanimive notranje informacije (Epstein in Riggs 1993).

4.2.2 Vloga komentatorja in strokovnega komentatorja na konkretnem primeru

Pri komentarju med tekmo se oba govorca menjavata. Komentatorski tandem Lavrenčič in Vrhovnik (2013) pravi, da se že pred prenosom ve, kdo bo kaj delal in kaj govoril. Že pred tem gresta skozi potek dogajanja, in se domenita, kako se bosta navezala eden na drugega. Pomembno je, da je njuna pripoved koherentna. Vloge imata razdeljene tako, da naj bi Lavrenčič delal zgodbo, Vrhovnik pa mu sledi in govori o tehnični plati smučanja.

Tega se zares držita, saj komentator pozdravi gledalce, pove od kod in s katerega tekmovanja se javlja ter nekaj besed nameni tradiciji tekmovanja. Opisuje, kaj gledalci lahko vidijo na zaslonu, navede število tekmovalcev na startu, izpostavi morebitne slovenske tekmovalce. Govori o ozadju prireditve, kako je bilo na žrebanju startnih števil, koliko je gledalcev, kakšna je vremenska napoved. Omeni vremenske razmere in tako napelje strokovnega komentatorja, da o njih pove nekaj več. Tekmovalca vnaprej napove, ob tem navede njegove dosežke na tem terenu v preteklosti, pove nekaj o njegovih rezultatih v aktualni sezoni in njegov rezultat v cilju. Omeni kakšno zanimivost o tekmovalcih in opozarja gledalce na zanimivosti, npr. na posebne ščitnike, ki jih uporabljajo avstrijski tekmovalci. Strokovni komentator s tehničnega vidika opiše potek proge, postavitev vrat, govori o lastnostih snežne

površine in pomenu startnih številčk za smučanje. Govori o morebitnih zdravstvenih težavah, ki pestijo smučarje, v primeru odstopa razloži, kako je do njega prišlo, kaj je bilo narobe.

Komentatorja se navezujeta eden na drugega, večkrat komentator nekako načne neko temo, nato pa strokovni komentator nadaljuje in o njej pove kaj več.

Občasno pa tudi zaideta in govorita o neki temi, čeprav vmes že kakšen tekmovalec pride v cilj.

Podobno ima razdeljeni vlogi tudi komentatorski par Radisavljevič in Kobal pri komentiranju ženskih tekem. Komentator pozdravi gledalce s prizorišča, na kratko opiše, za kakšno tekmo gre in kje je prizorišče, koliko tekmovalk iz koliko različnih držav je na startu, kakšne so vremenske razmere. Govori o pričakovanjih glede uvrstitev slovenskih tekmovalk in nekaj zanimivosti glede tekme. Pri tekmah v hitrih disciplinah razloži potek tekme, kakšen je startni interval med tekmovalkami. Tekmovalko napove še pred njenim startom, ko tudi strne njene prejšnje rezultate v aktualni sezoni ali izpostavi kakšen dober in kakšen slab rezultat, tudi uvrstitve z istega prizorišča iz preteklih let. Včasih omeni tudi njeno starost, predvsem kadar želi poudariti njeno (ne)izkušnost. Pove vmesni čas smučarke na progi ter njen čas in uvrstitev v cilju, strokovna komentatorka pa občasno razloži, zakaj tekmovalka pri vmesnem času zaostaja oz. zakaj ima prednost. Strokovna komentatorka razloži pomen vremenskih razmer za potek tekme, ob sliki na kratko opiše potek proge, izpostavi ključna mesta in tekmovalke, katerim bi posamezni deli prog ali kar cela proga lahko bolj ustrezala kot drugim. Navadno govori o pripravljenosti tekmovalke, ki je na progi in o njej pove kakšno zanimivost, ki se ne tiče trenutnega smučanja, ampak dogajanja skozi celotno sezono (npr. kako pomemben je za neko tekmovalko počitek in odhod domov). Omeni morebitne zdravstvene težave smučark, ki vplivajo na njihovo smučanje. Če se vremenske razmere skozi čas spreminjajo, opozori na to in pove, kakšne posledice ima to lahko za tekmovalke, ki so še na startu. Komentira tehniko smučanja, pove kakšno zgodbo o tekmovalki, o poteku njene kariere. Govori o tem, kako je treba smučati na taki podlagi kot trenutno je. Ob odstopu tekmovalke s tehničnega vidika razloži, kaj se je zgodilo.

Komentator komentira tudi aktualno sliko, ki jo vidijo gledalci v času, ko na progi ni tekmovalk, ko kažejo občinstvo, tekmovalke, ko se ogrevajo pred startom, njihove izraze na obrazu in geste ob prihodu v cilj. Večkrat tudi povzame trenutni vrstni red in pove nekaj o zaostankih med tekmovalkami, opaža, kje na progi največ izgubljajo v primerjavi z vodilno. Ob takih pregledih rezultatov vedno poudari tudi uvrstitve slovenskih smučark.

Primerjava komentarjev obeh komentatorskih parov kaže na podobnosti glede delitve vsebinskega vidika komentarja, se pa oba komentatorja in tudi strokovna komentatorja med

sabo razlikujejo. Zoran Radisavljević ima bolj ko ne ustaljeno formo pri napovedi tekmovalk, medtem ko je Lavrenčič bolj nepredvidljiv in ob napovedi poda bolj raznovrstne informacije. Vrhovnik večinoma podaja podrobno strokovno analizo tehničnega poteka voženj tekmovalcev, Kobalova pa pogosteje govori o drugih vidikih alpskega smučanja, o talentu tekmovalk, njihovem poteku kariere in podobno, njena analiza tehnične plati smučanja pa je manj podrobna.

Pri športnem komentarju je pomembno tudi, da strokovni komentatorji »informacije ali dovtipe posredujejo na ustrezen način in v ustreznem trenutku« (Molk 2012). Ne smemo pozabiti, da je vendarle bistvo športnega komentatorstva v tem, da je »občinstvo zadovoljno in ne le komentatorji s svojo strokovno ali izkustveno podkovanostjo« (Molk 2012). Na TV Slovenija imajo ob ponedeljkih sestanke, na katerih izpostavijo pozitivne in negativne stvari, ki so se zgodile pri prenosih (Ražen 2013).

5 GOVORJENI JEZIK IN MEDIJI

Govorjena besedila so tista, ki jih sporočevalec naslovniku pošilja po slušnem prenosniku (Vogel 2004, 455). Govor je primarna človekova dejavnost, ki je imela do konca 20. stoletja le majhen obseg poslušalcev. Razvoj tehnologije je omogočil poslušanje govora, ki poteka na fizično oddaljenih krajih. Odnos do govorenega jezika se tako spreminja, obstaja več načinov uporabe pisnih predlog in prav zaradi njih postaja govorni kod manj spontan in bolj kontroliran, bolj se uveljavlja knjižni jezik (Tivadar 2011).

Tivadar (2011, 492–494) glede na pripravljeno predlogo za govor loči pet načinov govora:

- Branje, pri čemer gre za interpretacijo, vezano na zapisano besedilo. Govorec se mora pri tem zavedati tudi značilnosti govora in poznati pravorečje. Primer branja v medijih je branje napovedovalca pri informativnih radijskih oddajah.
- Polbranje je tudi vezano na zapisano besedilo, a ne gre za branje. Uporabljajo ga napovedovalci prireditev, radijski voditelji.
- Govor na podlagi opornih točk, ki ni več neposredno vezan na pisno predlogo. Uporabljajo ga v televizijskih oddajah pa tudi pri prenosu tekem za svetovni pokal v alpskem smučanju. Do večjega izraza pridejo narečne značilnosti okolja, iz katerega govorec izhaja, raba besed je manj predvidena.
- Prosti govor brez opornih točk z miselno pripravo, za katerega veljajo enake značilnosti kot za govor na podlagi opornih točk, le da te niso nikjer zapisane.
- Popolnoma prosti govor je pogost, saj novinarstvo teži k takojšnjosti, novinarji odzive na dogajanje želijo zbrati takoj. Takrat uporabljajo popolnoma prosti govor. Značilen je za komentiranje v živo, v kontaktnih oddajah itd.

5.1 Spontani govor

V začetku radijskih programov je bila večina vsebin pripravljena vnaprej, po pisni predlogi, prav tako so v začetku brali pripravljena besedila na televiziji (Tivadar 2008, 27–28). Počasi pa se je radijski in televizijski jezik začel približevati govorenemu, predvsem s pojavom oddaj v živo. Govorci na radiu niso bili več samo voditelji, ampak tudi drugi ustvarjalci vsebin. Ob koncu 80. in v začetku 90. let 20. stoletja so se pojavljali novi mediji, medijskih ustvarjalcev je bilo vedno več, napovedovalci, ki so prej predstavljali vzor, pa so se umaknili novinarjem. Vse to je pripeljalo do sprememb medijskega govora, ki je postal bolj sproščen in manj bran (Tivadar 2008, 27–28). Najpogostejša uresničitev jezika je spontani govor, ki je navadno v uporabi pri pogovoru dveh udeležencev (Vitez in Zwitter Vitez 2004). Smolej (2010), Kranjc (2004) pa tudi Vitez in Zwitter Vitez (2004) kot spontan govor pojmujejo

izključno govor, ki je vnaprej popolnoma nepripravljen. Vendar je tudi govor v drugih situacijah vsaj do neke mere nepredvidljiv. Če smo na primer dogovorjeni za intervju, se oseba nanj predhodno pripravi, vendar so odgovori (vsaj na podvprašanja) nato vseeno oblikovani sproti in niso brani ali naučeni na pamet (Tolson 2006, 11). Zato se strinjam z Lengar Verovnik (2012) in Zemljarič Miklavčič (2008), da je z vidika prejemnika sporočila spontani govor besedilo, kjer ne gre za branje, tj. zvočno uresničitev knjižnega jezika, pač pa za besedilo, ki daje slušni vtis spontanosti govora (izraz povzemam po Lengar Verovnik 2012). Glede na Tivadarjevo razločevanje odvisnosti tipa govora od načina pripravljene predloge v naše razumevanje spontanega govora spadajo govor na podlagi opornih točk, prosti govor brez opornih točk, a z miselno pripravo ter popolnoma prosti govor.

Govor je interakcijski dogodek, pri katerem besedilo nastaja večinoma vnaprej nepripravljeno (Zemljarič Miklavčič 2008), spontano, navadno brez vnaprej pripravljenega besedila. Zanj so značilni sproti odzivi na naslovnik, sproti popravki, ponavljanje, nedokončane misli in hitra menjava različnih tem upovedovanja (Tivadar 2011). Za spontano govorjeni jezik so značilna tipična slovnična in leksikalna sredstva, npr. raba leksike, ki je v SSKJ označena s kvalifikatorji: pogovorno, žargonsko, vulgarno, nizko, za skladenjsko raven je značilno pretrganje linearne osi, izpustitev stavčnih členov, zamenjan besedni vrstni red idr. (Smolej 2010).

Medijski jezik, ki v veliki meri odraža družbeni in politični položaj v času (Kalin Golob in Jelovšek 2009), hkrati sooblikuje splošno jezikovno rabo (Kalin Golob v Erjavec in Poler Kovačič 2005, 75), zato je prav, da se ustvarjalci medijskih vsebin tega zavedajo in skrbijo za dosledno rabo žanru in mediju primernih zvrsti jezika, ki naj ima hkrati tudi ustrezno skladenjsko zgradbo in čim manj slovničnih napak, napak pri naglaševanju in primerov neustrezne rabe besed. Med spontano govorjena besedila spada tudi športni komentar, na katerega se komentator vnaprej vsekakor pripravi, vendar vse zbrane podatke, zanimivosti in statistike uporablja sproti, spontano. V neposredno ubesedovanem besedilu so pogosti »pretrganost, preskakovanje iz ene skladenjske oblike v drugo, delna nestrjenost in slabša povezanost posameznih delov besedila, njihova slabša medsebojna usklajenost, ponovitve in negladkost« (Toporišič 2000, 32). Kljub temu pa v javnem govoru na radiu in televiziji pričakujemo tekoč govor s čim manj mašili, jecljanja, brez dolgih besed, preprost in nezapleten jezik (Pirc 2005, 75).

Stanje na področju govorne kulture v Sloveniji je zakonsko urejeno le za javni zavod, druge elektronske medije pa zakon zavezuje le k uporabi slovenskega jezika, stanja na področju

govorne kulture pa ne regulira. Ta je tako odvisna od notranje politike medijev, njihove volje in poslušalcev.

5.2 Televizijski govor, RTV in dolžnosti do uporabe jezika

Dvig in vzdrževanje jezikovne kulture je ena najpomembnejših nalog v slovenskem jezikovnem okolju (Zemljak Jontes 2010). Svet za radiodifuzijo (2011) nalaga nalogo izboljšati standarde jezikovne in govorne kulture vsem slovenskim medijem, katerih cilj naj bi bil »skrb za uveljavljanje in širjenje slovenskega jezika in kulture v najširšem smislu«.

Velik pomen za oblikovanje in uporabo slovenskega knjižnega jezika ima RTV Slovenija. Je javni zavod, ki opravlja javno službo na področju televizijske in radijske dejavnosti. Zakon mu nalaga, da mora posvečati posebno pozornost razvijanju splošne, politične in tudi jezikovne kulture (Zakon o RTV Slovenija, 4. čl.).

RTV Slovenija je že ob ustanovitvi radia leta 1928 začela z uporabo slovenščine v javnem prostoru. Kot omenjeno, so bili v začetku voditelji edini radijski glas, z uvedbo Vala 202 so v medije prišle lažje vsebine in z njimi drugačen, bolj sproščen jezik (Tivadar 2009). Govor se je sproščal in ni bil več pod takšnim jezikovnim lektorskim nadzorom (Tivadar 2011). V 90. letih 20. stoletja se je število medijev povečalo, na trgu medijskih občil vlada velika konkurenca, mediji pa tekmujejo za pozornost ciljnega občinstva (Tolson 2006). Spremenil se je način podajanja vsebin, število govorcev na radiu in tudi na televiziji (Tivadar 2009). Povsod smo obdani z mediji, ti so vedno na dosegu roke – le gumb moramo pritisniti, da vključimo radio ali televizijo. Enako velja, kadar jih želimo izklopiti. Zato so pod stalnim pritiskom, trudijo se pritegniti in ohranjati našo pozornost (Tolson 2006). To počnejo na različne načine; da začnejo o nečem govoriti, tako da vzbudijo naše zanimanje, nato pa misel dokončajo šele »po treh komadih«. Več je kontaktnih oddaj, nagradnih iger in kvizov, kjer lahko občinstvo tudi sodeluje. Uporabljajo govor, ki ni preveč tog, pač pa običajen, prijazen. Prvi pogoj za opravljanje dela radijskega ali televizijskega novinarja je, da obvlada govor knjižnega jezika (Kalin Golob 2008).

Komercialni mediji se financirajo sami, predvsem tako, da oglaševalcem tržijo svoj programski čas. Temu prilagajajo programske sheme in vsebino (Oseli 2001). Želja biti drugačen od nacionalnih medijev, pridobiti prepoznavnost, pa tudi pomanjkanje profesionalizma in vaje govora, vodijo v odstopanja od knjižne norme v komercialnih medijih. Prav tako tudi z načinom govora iščejo svoje posebno občinstvo (Stabej 2008), odstopi od jezikovne norme pa so lahko tudi znak sproščenosti ali regionalne pripadnosti

(Valj Lopert 2006). Tivadar (2009) ugotavlja, da se je medijski govor spremenil od sprva predvsem branja do govorne interpretacije, kjer sta pomembna zlasti prijeten glas in lep stas (Tivadar 2009).

Radio Slovenija ima šolo radijskih govorcev, ki jim omogoča kar največjo govorno in knjižnojezikovno usposobljenost. Govorce poučujejo v skladu z veljavnimi glasoslovnimi deli. Od leta 2003 imajo svoje izobraževalno središče, kjer tudi zaposlenim na televiziji omogočajo strokovna usposabljanja za vse oblike javnega in medijskega nastopanja in komuniciranja. Nudijo jim tudi individualne govorne vaje, kjer se vsak mentor posveti posamezniku, s katerim skupaj bereta tekste. Učijo se branja na knjižni način in zborna, a vseeno približano govornemu, ker je to naravno in človeku bližje (TV Slovenija 2013). Ure lepega govora imajo tudi športni komentatorji. V športnem uredništvu TV Slovenije je poleg novinarjev prisoten tudi lektor, ki spremlja pisanje televizijskih prispevkov in jim pri tem pomaga z vidika jezikovne podobe besedila in pri branju spremnega besedila prispevkov (Zabukovec 2007).

Govor na televiziji ima večjo moč kot vizualne podobe (Laban 2007, 69, Tolson 2006, 7). Ker gledalci oz. poslušalci nimajo možnosti, da bi si predvajane vsebine ogledali dvakrat, mora biti jezik jasen, preprost, jedrnat in nedvoumen ter v skladu z jezikovnimi pravili. Interpretacija naj bo jasna, razumljiva in prepričljiva, govor pa logičen, tako da ga poslušalec razume. Ob tem pa ni pomembno samo o čem, pač pa tudi kako govorimo (Pirc 2005, 68, 73, 77). Besedilo mora biti jezikovno manj zahtevno, povedi in njihova struktura pa enostavni, s čim manj odvisnimi in vrinjenimi stavki (Block 1987, 4–6).

Mnenja strokovnjakov glede zvrsti jezika, ki je primerna za televizijske oddaje, so različna. Mansoor (2013) in Kalin Golob (2001) menita, da naj bi v medijih uporabljali knjižni in knjižni pogovorni jezik, pri čemer naj bi v informativnem programu uporabljali izključno knjižni jezik, medtem ko je za Skubica (2013) dopustna tudi uporaba slenga, ki definira karakter govorca. Z njim se strinja tudi Dobrovoljc (2011), za katero je raba pogovornih in slengovskih izrazov pri spontanem govoru v televizijskih in radijskih oddajah primerna, kadar jih tvorijo ljudje, ki tak jezik govorijo med seboj, in kadar je vsebina namenjena naslovniku, ki tak jezik tudi govori. Poudarja pomembnost čim bolj pristnega in naravnega govora. Sleng se hitro spreminja in nekateri izrazi iz slenga prehajajo tudi v splošni pogovorni jezik.

Televizijski in radijski govor posnemata vtis živosti in sočasnosti tudi takrat, kadar so oddaje posnete. Čeprav gre za enostransko komunikacijo, brez odziva gledalcev, nagovarja prav te in skuša ustvariti občutek, da so prisotni. Uporabljena jezikovna sredstva so izbrana namenoma,

tako kot so tudi vse medijske vsebine usmerjene k ciljnemu občinstvu (Scannell 1991, 1–2, 11).

To trditev lahko podpremo s teorijo prilagajanja (Giles in Coupland v Dainton in Zelle 2005, 39–45), ki prepozna prilagajanje jezikovnih besedil tvorca besedila glede na prejemnika. Ljudje se delimo glede na pripadnost različnim družbenim skupinam in dejavnostim. Teorija zajema dve strategiji: konvergenco ali prikimanje, ki se kaže, kadar se sogovorniku želimo prilagoditi. Takrat uporabljamo temu primeren jezikovni stil, značilno izrazoslovje in žargonizme. Druga strategija je divergenca ali odkimanje, ki jo uporabljamo, kadar se od neke skupine oz. sogovornika želimo distancirati. Takrat uporabljamo drugačen stil in izrazje, s katerimi poudarimo razlike med govorcami (Giles in Coupland v Dainton in Zelle 2005, 39–45).

Tržno usmerjeno novinarstvo se je moralo prilagoditi potrebam in željam občinstva, ki televizijo največkrat gleda doma in ne želi, da jih v njihovem domačem okolju kdo uči oz. gleda nanje zviška (Scannell 1991, 3, Tolson 2006, 8). Za Giddensa (v Siew Chin 2004, 58) je govor konverzacija v vsakdanjem življenju. Televizijski ekran imitira vsakodneвно življenje, prav tako je govor, ki ga uprizarjajo na radiu ali televiziji, simulacija vsakdanjega govora. Govor tako postaja vse bolj konverzacijski. Nastaja v studiu, sproduciran je v okviru institucije in omejen z njenimi konvencijami. Je komunikacijska interakcija med ljudmi v studiu, ki je hkrati osnovana za poslušalce doma, ki niso prisotni in so za govornike nevidni (Scannell v Siew Chin 2004, 59). Scannell in Cardiff (v Tolson 2006, 10) to kvazi-interakcijsko situacijo vidita kot tip predstave, performansa. Načini govora prek mikrofona, tako na radiu kot na televiziji, niso nastali spontano, ampak so se v medijih morali naučiti, kako učinkovito komunicirati z občinstvom.

Tolson (2006) pravi, da je vsaka oblika javnega govora (nastopa) performansa, tudi kadar gre za govor preko medija, ko sicer neposrednega stika med govorcem in poslušalcem ni. Četudi v govoru posnemajo oblike iz vsakdanjega govora, se od njega razlikujejo. Npr. v televizijskem intervjuju so odgovori intervjuvanca v primerjavi z vsakdanjim pogovorom med dvema udeležencema bolj obsežni, saj se zavedajo, da ne odgovarjajo le gostitelju, ampak celotnemu občinstvu nekega medija. Besede, ki si jih izmenjujejo v studiu, so oblika performansa za občinstvo, ki spremlja program. Mediji iščejo oblike govora, ki ustrezajo značilnostim ciljnega občinstva in jezikovne politike (Verovnik 2012, 38). Občinstvo pričakuje domač jezik, ki je podoben jeziku, ki ga uporabljajo sami. Govor v medijih tako vse bolj postaja podoben govoru, kakršnega ljudje uporabljajo v zasebnem življenju in se oddaljuje od norm, ki veljajo za javni govor (Scannell 1991, 3). Tudi Lundell (2009) opaža,

da se v komunikacijskih izbirah govorcev na televiziji hkrati odražata potreba po zadostitvi profesionalnih standardov in biti poleg tega tudi všečen za gledalce ter jih privabiti.

5.3 Jezik v športnem novinarstvu

Znotraj medijev je športno novinarstvo, ki informira o športnih dogodkih in jih interpretira, mesto, kjer se srečata šport s svojo terminologijo in žargonom ter novinarstvo, za katerega tudi veljajo določene jezikovne norme.

Športni jezik zajema jezik športa in jezik športnikov (Korošec 2005, 260). Dobre novinarske prispevke s področja športa odlikujejo enake tehnike in lastnosti, kakršne veljajo za poročanje z vseh drugih tematskih področij. K temu bi morala spadati tudi pravilna uporaba jezika (Mosey 2010). Poleg tega se novinarji srečujejo s posebno terminologijo, ki je lastna vsaki športni panogi posebej. Uporaba žargonizmov lahko prepreči ali omejuje razumevanje besedila tistemu delu občinstva, ki področja ne pozna dobro (Stofer in drugi 2010). Čeprav so gledalci, ki šport pogosto spremljajo, velikokrat dobri poznavalci športnih pravil in tudi poznajo tako knjižni kot neknjižni jezik, ki se uporablja za upovedovanje športnih dogodkov (Korošec 2005, 260), pa mora biti komentar razumljiv kar čim širšemu krogu gledalcev. Hkrati tudi za športno novinarstvo velja, da so »žargonizmi kot neknjižne besede v besedilih knjižnega jezika lahko le stilemi« (Korošec 2005, 260). Tvorec sporočila mora zahtevnost vsebine in izrazja prilagoditi naslovnikom (Korošec 2005, 262). Izogibati bi se morali tudi uporabi različnih frazemov, ki delujejo klišejsko, pa so v športnem novinarstvu še posebej pogosti (Adler 2011).

6 EMPIRIČNI DEL

Smučanje ima v zgodovini in predstavi slovenstva poseben pomen, prenos tekem za svetovni pokal pa so med najbolj spremljanimi dogodki na televiziji. Prenašajo jih na Televiziji Slovenija in jih predvajajo na drugem programu, kjer predvajajo vse športne vsebine. Sezona svetovnega pokala v alpskem smučanju traja od konca meseca oktobra do marca. Večina tekem je na sporedu ob sobotah in nedeljah (nekateri tudi med tednom) v dopoldanskem, drugi teki slaloma in veleslaloma tudi v zgodnjem popoldanskem času. Izjema so nočne tekme v slalomu in veleslalomu. Smučanje je za televizijo zanimiva športna panoga, še več, kot pravi Kotnik (2001), je alpsko smučanje dandanes »čisti televizijski konstrukt«, saj so vsa tekmovanja podrejena zakonitostim televizijskega prenosa. Na tekmi je predviden t. i. tehnični premor za televizijske oglase in podobno. Obratno, da šport zavlada medijem, se zgodi le še ob nepredvidljivih situacijah, npr. nesrečah smučarjev ali spremembi vremenskih razmer na progi. Televizijski neposredni prenos je specifična komunikacijska forma (Kotnik 2001).

Neposredno športno komentiranje je naporno delo. Ponekod zato športni dogodek komentira več komentatorjev (Hudson in Rowlands 2007). Denimo tekmovanja v atletiki na olimpijskih igrah v Londonu sta na TV Slovenija skupaj komentirala Peter Kavčič in Andrej Stare.

Strokovni komentator komentatorju olajša delo. Ponuja strokovne analize akcij s tehničnega vidika, hkrati pa lahko v času, ko on govori, komentator predahne (Hudson in Rowlands 2007). S tem se strinjata tudi Urban Lavrenčič in Matjaž Vrhovnik, komentatorja moških tekem svetovnega pokala v alpskem smučanju. V dvoje je lažje delati, ker nekdo sam težko spremlja in opazi vse, kar se dogaja (Vrhovnik 2013). Pri tem je pomembno, da si komentator in sokomentator med sabo zaupata (Lavrenčič 2013).

Tekme alpskega smučanja komentirajo komentatorski pari, ki jih sestavljajo reporter (novinar) in strokovni komentator. S takim načinom dela sta začela reporter Igor E. Bergant in strokovni komentator Tomaž Cerkovnik v sezoni 1995/96. Ta komentatorski par je skupaj spremljal tekme do konca sezone 2000/01 (Štamcar 2002), takrat sta ga zamenjala reporter Jure Tepina in strokovni komentator Matjaž Vrhovnik, zadnjih enajst let pa tekme svetovnega pokala v alpskem smučanju za moške skupaj komentirata reporter Urban Lavrenčič in strokovni komentator Matjaž Vrhovnik. Tekme v ženski konkurenci od sezone 2008/09 do danes skupaj komentirata reporter Zoran Radisavljević in strokovna komentatorica Ana Kobal, v zadnjih dveh sezonah tudi novinar Tomaž Hudomalj skupaj z Ano Kobal. Strokovni

komentator mora biti nekdo, ki dobro pozna šport in dogajanje v njem. Ana Kopal in Matjaž Vrhovnik sta nekdanja slovenska smučarska reprezentanta.

Gledalci se večkrat pritožujejo zaradi neustrezne rabe slovenskega jezika televizijskih športnih komentatorjev (Molk 2011). V športnem uredništvu TV Slovenija sicer delajo tri lektorice, ki pomagajo predvsem pri nastajanju dnevnoinformativnih oddaj. Prispevkov, ki pridejo s terena, ne gledajo, ker so reporterji tudi novinarji in pričakuje se, da jezik obvladajo. Sodelujejo pa s komentatorji neposrednih televizijskih prenosov in jih opozarjajo na njihove napake in jezikovne pomanjkljivosti. Na nekatere posebnosti v primeru naglaševanja in izgovorjave lastnih in krajevnih imen jih opozorijo vnaprej, sicer pa jih opozarjajo na napake za nazaj. Sodelovanje med komentatorji in lektorji poteka prek elektronske pošte in osebno. Velja, da si strokovni komentatorji lahko v primerjavi z novinarji privoščijo več napak (Trobec 2013), saj imajo besede sodelavca, ki je bil tudi sam športnik, bistveno večjo težo, kar pa še vseeno ni »temeljni pogoj za dobrega strokovnega komentatorja« (Molk 2011). Verovnik (2005, 115–116) pravi, da so le redki medijski gosti dovolj kultivirani za opravljanje javne sporočanje vloga. Z vsebinskega vidika so že lahko kompetentni, vendar je važno tudi, kakšno jezikovno podobo vsebina dobi.

Moja teza je, da so novinarji Radiotelevizije Slovenija, ki komentirajo prenose športnih dogodkov, jezikovno bolj usposobljeni in so zato sposobni jezik bolje prilagoditi televizijskemu športnemu komentarju kot tipu diskurzivne prakse (izraz povzemam po Verdonik 2005) kot njihovi strokovni sodelavci. Novinarji imajo namreč možnost in hkrati dolžnost govornega usposabljanja in so šolani govorniki, njihovi strokovni sodelavci pa nimajo teoretičnega znanja in praktičnih izkušenj komentiranja, hkrati pa prinašajo svoje izkušnje in jezik iz okolja, v katerem so delovali.

Na primeru televizijskega športnega komentarja bomo opisali značilnosti in razlike v spontanem govoru novinarjev javne televizije na eni in njihovih strokovnih sodelavcev na drugi strani.

Zanima nas, ali in kje na jezikovni ravni se pojavljajo razlike med novinarjem, ki je kultiviran in šolan govorec ter strokovnim komentatorjem, strokovnjakom s področja športa. Pri tem opazujemo skladenjsko strukturo, leksiko, prilagojenost besedil prenosniku in iščemo skladnost športnega komentarja posameznih govorcev z literaturo, ki opredeljuje lastnosti dobrega televizijskega športnega komentarja in njegovo jezikovno podobo.

Opazovali bomo tudi pogoste modifikacije skladenjskih zgradb v govornem jeziku glede na značilnosti zapisanega besedila (Krajnc 2005). Dober govor odlikuje primeren izbor jezikovnih sredstev in besed (Kalin Golob v Poler Kovačič 2005, 75).

6.1 Metodologija

V empiričnem delu smo analizirali deset posnetih neposrednih prenosov tekem za svetovni pokal, od tega pet v ženski konkurenci, kjer tekme komentirata Zoran Radisavljević in strokovna sodelavka, nekdanja tekmovalka Ana Kobal, ter pet v moški konkurenci, ki jih komentirata Urban Lavrenčič in nekdanji tekmovalec Matjaž Vrhovnik. Posnete so tekme s tekmovalnih sezon 2010/2011 in 2011/2012. Govor sem transkribirala, in preverila skladnost živega športnega komentarja na primeru prenosov tekem smučarskega pokala z lastnostmi športnega komentarja, ki jih navaja literatura. V nalogi uporabljamo knjižni zapis krajevnih imen in imen tekmovalcev, saj dobesedni zapis za našo analizo ni pomemben. Opis ključnih skladenjskih in slovničnih značilnosti govora vsakega od štirih govorcev izvedemo z uporabo metode analize diskurza, pri čemer diskurz razumem tako kot jezikoslovni koncept, kot ga razume tudi Lengar Verovnik (2012, 13). Analiza diskurza je primerna metoda za odgovor na moje raziskovalno vprašanje, saj proučuje skladenjske in slovnične značilnosti besedila glede na okoliščine njihove rabe in komunikacijski namen. Pri pisanju naloge se je pojavila potreba po informacijah s prve roke. Podatke o tem, kako deluje športno uredništvo na RTV SLO in kakšno je sodelovanje med novinarji in lektorji, sem pridobili z raziskovalno metodo etnografskega intervjuja (Flick 2002, 90) z novinarko Antonijo Ražen in lektorico Marto Trovec v športnem uredništvu Televizije Slovenija.

7 REZULTATI

7.1 Ustrezna skladijska zgradba

Govor v televizijskem komentarju je nastop za neznano, nevidno množico ljudi, ki se na komentatorja ne odziva neposredno. Govorec mora oblikovati besedilo tako, »da čim manj obremenjuje poslušalčevo pomnjenje« (Lengar Verovnik 2012, 28). Če govorec želi, da je komunikacija z gledalci uspešna, mora biti njegov jezik jasen, jedrnat in preprost, povedi pa ne preveč zapletene, s čim manj odvisnimi in vrinjenimi stavki, saj gledalec besedila navadno ne more poslušati dvakrat. Športni komentar spremlja dinamično dogajanje, tako da komentator niti nima veliko časa za popravke. Ilc (2002) ugotavlja, da je bolje uporabljati kratke in informativne povedi, ki morajo biti izrečene jasno, stavčna intonacija in členitev premora pa močno izraženi. Skladijska zgradba v besedilih, namenjenih poslušalcem, naj bi bila enostavna.

Pri analizi stavčne zgradbe povedi se omejimo na skladnjo stavka in povedi. Ugotoviti želimo, ali komentatorja in strokovna komentatorja, ki na TV Slovenija spremljajo tekme svetovnega pokala v alpskem smučanju, uporabljajo skladijsko zapleten ali enostaven jezik. Besedilo je govorjeno in transkribirano, povedi in stavki pa so določeni na podlagi zaznane stavčne intonacije in členitve s premori.

Celotno gradivo je preobsežno, da bi ga analizirali za potrebe te naloge, zato bomo analizirali le stavčno zgradbo krajših delov besedil.

Najprej nas zanima razmerje med enostavnimi in zloženimi povedmi. Govorci pogosteje tvorijo zložene povedi, novinarja v 70 do 75 % primerov (Lavrenčič 70 %, Radisavljević 75 %), strokovna komentatorja v približno približno 90 % (Vrhovnik 87 %, Kobal 91 %). Govorci v javnih medijih naj bi uporabljali preprost, nezapleten jezik.

Merila za (ne)zapletenost zloženosti povedi povzemamo po Hribar (2002), ki kot zapletene povedi definira vse povedi z različnimi vrstami priredij, povedi z odvisniki različnih vrst (lahko tudi različnih stopenj) ali iste vrste z razdeljenim nadrednim stavkom, povedi s priredji in podredji, povedi s soledjem, povedi z vrinjenim stavkom. Preprosto zložene povedi so tako enostavne povedi, povedi s prirednim razmerjem iste vrste med vsemi stavki, povedi s podrednim razmerjem iste vrste med vsemi stavki in povedi s solednim razmerjem med vsemi stavki večstavne povedi.

V besedilu je več zapletenih kot preprosto zloženih povedi. Opazna je tudi razlika med deležem zapletenih in enostavnih povedi, ki jih formulirajo govorniki. Povedi novinarjev so

zapleteno zložene v približno 60 % primerov (Lavrenčič v 58 %, Radisavljević v 57 %), povedi strokovnih komentatorjev pa v približno 80 % (Kobal 78 %, Vrhovnik 80 %).

Največji delež preprosto zloženih povedi predstavljajo enostavne povedi; Kobalova, Lavrenčič in Vrhovnik so od preprosto zloženih povedi uporabljali le enostavne povedi, pri Radisavljeviću pa enostavne povedi predstavljajo polovico vseh preprosto zloženih povedi, 30 jih predstavljajo odvisniki (20 % prilastkovi, 10 krajevni), po 10 % pa priredja in soledja. V besedilu najdemo vse navedene skladenjske strukture, ki definirajo zapleteno zložene povedi. Zapleteno zložene so skoraj vse dolge povedi.

Stavčna zgradba govornega jezika je drugačna od stavčnih zgradb v pisanem jeziku (Kranjc 2004, Verovnik 2012). Zato bomo posebno pozornost namenili tistim značilnostim govornega jezika, ki ga razlikujejo od pisanega jezika: popravljanja, ponavljanja, kopičenja, uporaba diskurzivnih označevalcev, zamenjan besedni red, nedokončanost. Teorija (Pirc 2005, 68–73) nalaga novinarjem dolžnost uporabe jasnega, preprostega, jedrnatega in nedvoumnega jezika. To pomeni, da naj govorniki ubeseditev podajajo v naslovniku razumljivem jeziku, pri čemer naj bodo besede, besedne zveze in povedi razumljive, kratke, enostavne, z malo odvisnimi in vrinjenimi stavki in informativne. Govorniki lahko prav s pretiranim uporabljanjem prej naštetih značilnosti govornega jezika kršijo ta načela.

7.1.1 Popravljanja

Najbolj opazna in najpogosteje uporabljena so popravljanja (Verovnik 2012, Verdonik 2006, Zemljarič Miklavčič 2008) oz. vračanja, kot jih imenuje Kranjc (2004). Popravljanja so »besede in besedne zveze, ki so do konca izgovorjene, vendar jih govorec zaradi določenega razloga popravi ali ponovno izreče – v drugačni obliki, drugačnem zaporedju, z drugo besedo itd.« (Zemljarič Miklavčič 2008, 100), k njim pa podobno kot Lengar Verovnik (2012) štejem tudi napačne začetke, pojav, ko govorec besedo začne, pa je ne konča, pač pa jo prekine, ker si premisli ali se zmoti (Zemljarič Miklavčič 2008, 98).

Primarni namen magistrske naloge je ugotoviti, ali obstaja razlika med strokovnima sokomentatorjema v primerjavi z novinarjema, zato bomo rezultate predstavili kot primerjavo značilnosti govora vsakega od štirih govorcev oziroma kot primerjavo govora strokovnih komentatorjev z govorom novinarjev. V gradivu se pojavljajo različni primeri popravljanj, ki sem jih glede na značilnosti razvrstila v naslednje kategorije: napačni začetki, govorni spodrseljaji, ponavljanja.

7.1.1.1 Napačni začetki

V kategorijo napačnih začetkov uvrščam pojav, ko govorec izgovorjavo začete besede prekine in nato izgovori drugo besedo v celoti. Včasih se to zgodi zaradi popravka govorca in izbire druge besede oziroma zaradi neupoštevanja predloga, sklona ali osebe oz. drugih slovničnih lastnosti besed, na katere se veže. Poglejmo nekaj primerov napačnih začetkov:

Kobal: »ni stop stooostotno prepričana«, »nikoli ne veš, ali boš stop stooostotno pripravljen«
»ne pušča dos dovolj prostora«, »v prej pre v preteklih sezonah«

Vrhovnik: »da se vo da se ogromno vode«, »vidimo redko v kerem v kateremkoli športu«, »je kon hitrost slalomista precej konstantna«, »pravi nihaj spa nihaj gibanja z nastavki«, »Avstrijec je v dobri vo dobri formi«, »tu se zava, zavoji, nekoli so bolj izpostavljeni.«

V nekaterih primerih lahko predvidevamo, kaj je govorec želel izreči sprva. Ko komentarka govori o »stop stooostotni pripravljenosti« je najbrž želela najprej uporabiti »stopocentno pripravljenost«, a se je še pravočasno zavedala, da je bolj primerna uporaba besede odstotek in se tako popravila. Predvidevamo, da je želela naslednjem primeru izgovoriti, da »ne pušča dosti prostora«, a si je premislila, in raje dejala, da »ne pušča dovolj prostora«. Namesto v preteklih sezonah, kar je izgovorila na koncu, je verjetno želela reči »v prejšnjih sezonah«. Podobno predvidevamo, da je želel komentator najprej povedati, da se »da vodo«, a se je nato dopolnil, da se »da ogromno vode«, pogovorni izraz, da to redko vidimo »v keremkoli športu« je zamenjal z »v kateremkoli športu«. Pri naslednjem primeru: »pravi nihaj spa nijah gibanja z nastavki« ne moremo vedeti, kaj je govorec želel dejati sprva.

Primer napačnega začetka novinarja Lavrenčiča bi lahko uvrstili kar v naslednjo kategorijo vsebinskega popravljanja oz. pomenskih vračanj, kot jih imenuje Krajnc (2004, 75), ko govorec popravlja izrek na vsebinski, pomenski ravni:

Lavrenčič: »je tu leta dva tisoč dosegel edino it am norveško zmago«, »Nor Američan je nagnjen k napakam«

Čeprav gre za napačen začetek, je to popravljanje na pomenski ravni, saj želi izreči: »edino it(alijansko) am(eriško) norveško zmago«. Podobno tudi v primeru »Nor(vežan) Američan je nagnjen k napakam«.

Kobal: »dokler Tina ne bo starta prečkala ciljne črte«

Komentarka se zmoti in želi izreči »dokler Tina ne bo startala«, a uvidi svojo zmoto in se popravi »dokler Tina ne bo prečkala ciljne črte«.

7.1.1.2 Govorni spodrsaljaji

Med govorne spodrsaljaje uvrščam pojave, ko govorci izrečejo nekaj, česar niso želeli, in se tudi takoj popravijo. Največ napak strokovna komentatorja storita zaradi neupoštevanja spola (a), sklona (b), in pri rabi predlogov (c). Nekaj je tudi spodrsaljajev, ki jih ne moremo uvrstiti v nobeno od teh treh kategorij (d). Sklepam, da do teh napak prihaja, ker v trenutku govorjenja že razmišljata o nadaljevanju besedila in manj pozornosti posvečata izgovorjavi tega, o čemer sta že premislila. Poglejmo nekaj primerov govornih spodrsaljajev:

a) *Kobal*: »ni prišli ni prišla«, »videle videli ste«, »tu so trenerji opozarjale opozarjali«

Vrhovnik: »te nizke temperature so to storilo storile«, »prav te oranžna ta oranžna barva stekel«

Radisavljevič: »napravila tisti preskok, napravila svoj svojo najboljšo vožno«, »stanuje kar tu u ciljni u ciljnem prostoru«

b) *Kobal*: »v strmini si tekmovalko tekmovalke zagotovo ne smejo privoščiti«, »mislim, da nobenem nobenemu ni preveč jasno«, »pomaga si z ramenskim obročom obročem«

Vrhovnik: »tu zelo ozka ozk del proge«, »ob pravilni mmm ob pravilnem gibanju«

c) *Kobal*: »to je njen največji problem v tem v teh na teh strmih delih«, »interval na med prvimi petnajstimi«, »nista na v ospredju«

Vrhovnik: »težave so se pojavile ob mmm v Bormiu«

Radisavljevič: »startni interval na prv med prvimi petnajstimi«

d) *Kobal*: »se bosto se bodo za to mesto potegovalo se bodo potegovale Merigetijeva, Šnarf in Brinjone«, »in je nekak in je nekako tak obrambni položaj«

Vrhovnik: »je namerno postavil nekoliko širšo širše smuči«, »greš prvo prvi po progi«

Radisavljevič: »ni bilo nobenega smisla po tako mehki progi, rajo raje so seveda«, »kmalu bomo videli tudi podaritev podelitev cvetja«

Lavrenčič: »v tej sezoni tudi v tej disciplinu disciplini uspelo«

7.1.1.3 Ponavljanja in kopičenja

Med ponavljanja tako kot Verovnik (2012, 101) uvrščam primere, ko govorec ustrezno izgovori prvi zlog besede ali še več, nato pa jo ponovno izgovori.

Kobal: »in po srebr po srebrni medalji«, »ki jim bodo poma pomagale zagotovo v prihodnosti«, »kaj se je zgodilo lansk lansko leto«

Vrhovnik: »se vidi že po njegovi agresivni začetn začetni začetnem delu proge«

Radisavljevič: »in po srebr po srebrni medalji«

Lavrenčič: »bi lahko ogrozil Kristofa Innerhofer Innerhoferja na vrhu«, »bomo poročali iz Kitzbühla, ko bomo tekm gledali tekmovanje«

Posebna vrsta ponavljanj so kopičenja. Krajnc (2004,76) jih definira kot nenameravana ponavljanja popolnih ali delnih ponovitev, na ta način pa prihaja do kopičenja informacij. Poglejmo primere kopičenja:

Kobal: »zelo zelo dobra«, »zelo zelo hitra«, »zelo zelo mlada«, »zelo zelo razočarana«, »močna močna kompresija«, »to je bistvo, to je bistvo useh velikih tekem«, »smuk za kombinacijo, vedno vedno je bila bolša«

Vrhovnik: »zelo zelo na vrh«, »izjemno izjemno resno«, »ne ne ne ne na tak način«, »in on to zagotovo zagotovo tudi naredi«, »njegova njegov naklon njegovi nastavki njegov položaj v zavoju«

Radisavljevič: »ja, to je res, to je res«

Lavrenčič: »ne ne ne, to ne bo dovolj«, »si je uzel preko novega leta nekaj dni, nekaj dni odmora in izpustil Bormio«, »to bi zdaj moralo, moralo bi zadoščati«

V navedenih primerih kopičenja opazimo, da gre v določenih primerih za poudarjanje neke lastnosti ali opažanj – zares dobre vožnje, izjemne hitrosti itd. V drugih primerih pa govorniki najbrž razmišljajo, kako bi nadaljevali misel in v tem času ponovijo že izrečeno besedo.

Če primerjamo število opaženih popravil glede na govorce, ugotovimo, da obstaja razlika med novinarjema in strokovnima komentatorjema, ta se namreč motita in posledično popravljata večkrat. Ana Kobal se v analiziranem gradivu popravi 63-krat, Matjaž Vrhovnik 67-krat, Zoran Radisavljevič 10-krat in Urban Lavrenčič 16-krat.

Kadar se popravljanje pojavlja v preveliki meri, je lahko moteče. Verovnik (2012, 97) ugotavlja, da smo v primeru, da v poslušanem besedilu ni preveč mest, kjer manjkajo skladijske ali vsebinske povezave, pripravljene le-te inferirati sami, podobno kot lahko ob poslušanju odmislimo glasovne premore, če jih ni preveč. V nekaj primerih tako govorec preko popraviljanja izpelje pravilno skladijsko obliko, a je ponavljanje samo moteče, besedilo pa zato manj razumljivo.

Primer: »Ja, Pangrazzi je mlad tekmovalc, ki prihaja. Res pa je, *da se veliko je veliko posvečav da se je veliko posvečav slalomu* in nasploh italijanski kombinatorci ali tekmovalci, *ki bo ki nameravajo nastopati /.../*«

Prva zelo opazna razlika med novinarjema in strokovnima komentatorjema je v pogostosti popraviljanj. Popraviljanja strokovnih komentatorjev so pogosto posledica govornih spodrseljajev. Ti so navadno take narave, da se pri praktičnosporazumevalnem besedovanju skoraj ne dogajajo, so pa moteče in popravljanje včasih besedilo dela nerazumljivo. Motnje v

zbranosti in spominjanju, zaradi katerih je govorjenje težje, govorniku se zatika, izgublja rdečo nit, lahko povzroča tudi trema – strah pred neznanim občinstvom. Imajo ga tudi najboljši in najbolj izkušeni govorniki. Najboljši način za preganjanje treme je vaja (Možina 2004, 352).

Veljalo bi upoštevati, da je v določenih primerih bolje kar izpeljati začeto strukturo povedi kot truditi se na vsak način izpeljati pravo obliko, saj so gledalci sami sposobni dopolniti tisto, kar manjka in popraviti, kar je narobe.

7.1.2 Diskurzni označevalci

Diskurzni označevalci so »izrazi, ki k vsebini diskurza ne prispevajo nič ali skoraj nič, imajo pa pomembno pragmatično vlogo, saj povezujejo vsebino, organizirajo potek diskurza, izražajo odnos do sogovornika, do vsebine itd.« (Verdonik in drugi 2007). Verdonik (2008) razlikuje ideacijske, interakcijske in kognitivne diskurzne označevalce. Ideacijski označevalci imajo »primarno povezovalno vlogo in so usmerjeni predvsem v besedilo diskurza, manj pa v medosebne odnose« (Verdonik 2008, 26). Glavna lastnost interakcijskih označevalcev, med katere uvršča označevalce pragmatične strukture, je vzpostavljanje in razvijanje odnosa med sogovorniki. Skupino kognitivnih diskurzni označevalcev pa deli na interpretacijske označevalce, katerih funkcija je, da naslovnika usmerjajo pri interpretaciji ter na označevalce procesov tvorjenja, med katere spadajo »t.i. zapolnjevalci vrzeli oz. mašila« (Verdonik 2008, 26). V gradivu so najbolj pogosti in opazni interakcijski in interpretacijski diskurzni označevalci.

7.1.2.1 Interakcijski diskurzni označevalci

Komentator in sokomentator govorita izmenjaje in svoje prve povedi pogosto začeta z interakcijskim diskurzni označevalcem. Z njimi sogovorniki signalizirajo, da se poslušajo in razumejo, da se strinjajo oz. ne strinjajo in se dogovarjajo o poteku diskurza (Verdonik 2008, 27). V analiziranem gradivu se najpogosteje pojavljajo: ja, no, no ja. Z njimi se novinar in komentator navezujeta na govor drugega, prav tako z njimi (denimo z »no«) nakazujejo, da se ne bodo nanašali na misel prejšnjega govornika in jo nadaljevali, ampak da prehajajo na drugo temo. Poglejmo sekvenco komentarja ženske tekme veleslaloma:

Koba!: »Tudi tukaj v redu.«

Radisavljević: »Ja, Denise Karbon ima priložnost za eno najboljših uvrstitev, četrto mesto je dosegla, sicer v spodnjem delu še nekaj izgubila, ampak mislim, da bo lahko zelo zadovoljna s to predstavo. Tudi je.«

Kobal: »Ja, glede na vse ostalo, kar se je dogajalo s prejšnjimi tekmovalkami v spodnjem delu, je ona zadržala ta ritem, sicer je mela nekaj težav, vendar z dovolj agresije lahko zdržiš ta ritem, kar je pa tudi najbolj pomembno.«

Radisavljević: »No, od Denise Karbon, ki je trenutno četrta, pa do Marie Höfl Riesch, ki je trenutno na desetem mestu, le šestinrdeset stotink razlike, tako da, /.../ sedaj se po besedah Avstrijcev vrača precej močnejša kot je bila, kajti u zadnjih dveh veleslalomih ni prišla med dvajseterico«

Kobal: »Ja, *mislim da* je močnejša v veleslalomu predvsem zaradi tega, ker se je zopet lotila hitrih disciplin.«

Vidimo, da se komentatorja s pomočjo diskurznihih označevalcev nanašata en na drugega in si dajeta občutek, da se poslušata, da nadaljujeta misel drugega. Ko novinar želi zaključiti razpravljanje o neki smučarki in poudariti majhne razlike med rezultati tekmovalk, to spremembo tematike nakaže z diskurzivnim označevalcem »no«.

Podobno uporabo diskurznihih označevalcev lahko vidimo tudi pri komentiranju moških tekem:

Lavrenčič: »Kakšna škoda tudi za Filla, bil je na pragu nove dobre uvrstitve u letošnji sezoni, pa se mu je primerilo tole.«

Vrhovnik: »Ja, zelo soliden začetek, bil sem mnenja, da bi on, da je on eden tistih prvih, ki bi lahko z dokaj dobro vožnjo resno ogrozil vodstvo Ivica Kosteliča, sedaj imajo ti fantje kar precej prednosti, res pa je, da tudi Baumann se je že nekajkrat izkazal v slalomu.«

Lavrenčič: »Ja, to je res, pa še jutri praznuje šestindvajseti rojstni dan in jasno, da bi si z odličnim dosežkom sam sebi podaril najlepše darilo. Zdaj nekaj oblakov nad Wengnom, nekoliko slabša vidljivost v zgornjem delu proge. Vidimo, kakšno prednost je imel Baumanna startu in že prva primerjava. U, veliko je izgubil Romed Baumann.«

Vrhovnik: »Ja, nekoliko bolj okorno vse skupaj izgleda pa še težava na najbolj nevhvaležnem delu.«

Več diskurznihih označevalcev v začetku govora uporabljata strokovna sodelavca. Ana Kobal na tak način (predvsem z »ja«, »no« in »ja, mislim«) začne kar v 60 %, Matjaž Vrhovnik v nekaj več kot 40 %, novinarja pa v občutno manj primerih, Urban Lavrenčič z njimi začne 20 % svojega govora, Zoran Radisavljević pa 15 %. Zdi se, da s temi izrazi pokažejo, da svoje misli nadaljujejo tam, kjer je prejšnji govorec končal in se s svojo idejo navezujejo na njegove besede. Pogostost rabe diskurznihih označevalcev je gotovo povezana tudi z vsebino povedanega. Iz delitve vlog novinarja in strokovnega komentatorja je razvidno, da novinar navadno začne neko temo, strokovni komentator pa jo bolj pojasni. Strokovna komentatorja

se tako večkrat morata vezati na nekaj, kar je povedal novinar in to storita z uporabo diskurznihih označevalcev.

Opazimo, da diskurznihih označevalcev ne uporabljajo ali jih uporabljajo veliko redkeje, kadar je dogajanje, ki ga komentirajo, bolj pestro. Več se jih pojavlja, kadar opisujejo snežno površino, vremenske razmere, postavitev proge. Takrat, ko ne opisujejo konkretnega dogajanja, se pogosto pojavljajo tudi mašila, zatikanje in posledično popravljanje (predvsem slovnično in manj pomensko), zamenjan besedni red in ostali odkloni od jezikovne norme.

7.1.2.2 Interpretacijski označevalci – označevalci procesov tvorjenja – mašila

Mašila so »jezikovna izrazila, ki nimajo jasne in nujne pomenske vloge v govorjenju in pisanju, čeprav sama po sebi tako pomensko vlogo praviloma tudi imajo« (Stabej 2012). To so »tista jezikovna sredstva, ki jih v svojem govoru uporabljamo brez potrebe, in ne vplivajo na njegovo sporočilno, prepričevalno, pridobivalno, argumentativno ali estetsko raven« (Kalin Golob 2001, 74). Pogosto so to polglasniki ali zvočnika m ali n in kombinacije le-teh, recimo, torej, moram reči, da, bi rekel, s katerimi zapolnjujemo premore v govoru (Jurgec 2006, Verovnik 2005a). V besedilo jih velikokrat vpletamo zato, da to izgleda bolj tekoče, da ne delamo premorov, na ta način pa si kupujemo čas, v katerem razmislimo, kako bi nadaljevali. Ti zvoki, besede ali besedne zveze nimajo nobene sporočilne vrednosti, njihova prekomerna raba je moteča. Besedilo je razumljivo, če pripoved teče gladko in brez mašil, brez nepotrebnega zatikanja in nelogičnega ustavljanja sredi misli, ki so v govoru nezaželeni primesi. Sporočilo, ki ga povemo, pa mora biti jasno, konkretno in jedrnato, vendar živo, navdušeno, zavzeto in logično (Zidar 1996). Z vajo govora lahko rabo mašil zmanjšamo, z branjem pa bogatimo besedni zaklad, ki nam omogoča, da uporabljamo več sopomenk in tako naš govor postaja vse bolj gladek in razumljiv (Pirc 2005, 74).

V nasprotju s pričakovani govorniki v analiziranem gradivu ne uporabljajo veliko mašil. Več jih uporabljajo takrat, ko ne govorijo o dogajanju na progi, pač pa o stanju na njej. Govorijo o nečem, česar gledalec sam ne more videti, opisujejo snežne in vremenske razmere, stanje na terenu. Realnost, ki so jo izkusili, se trudijo ubesediti in jo gledalcu čim bolj natančno prenesti. Želijo čim bolj razložiti, kaj se dogaja in zakaj. Pri tem se njihov miselni tok večkrat pretrga, za rešitev take situacije pa večkrat uporabljajo mašila, nakar nadaljujejo s svojim govorom. Najpogosteje uporabljajo naslednja mašila: ə, ja, ja zagotovo, praktično, ja seveda, pravzaprav, no, tako naprej, ne, ja no.

Opozorimo na nekaj takih primerov mašil v besedilu:

Vrhovnik: »Vsi tisti, ki si danes želijo speljati še en trening, bojo tekmovali oziroma štartali za kombinatorci, tako da jih **praktično** ne bodo ovirali in **ə** tudi bolj primerno je, kajti štartali bodo kasneje, tako kot bo nekako jutri smuk in **ə** svetloba bo boljša /.../«

»Ja, zglajena, **ə**, od tu naprej, kjer, **ə**, govoriva o bolj strmem superveleslalomu, **pravzaprav** se zelo prelomi, **ə**, pa že tudi bolj ledena, tu se zava, zavoji, nekoli so bolj izpostavljeni.«

»/.../ čez dan včeraj tu na startu tudi do šest stopinj **ə** Celzija, **ə** ponoči sicer jasna noč in **ə** nekaj vlage je vreme potegnu potegnilo iz snega.«

»Ja absolutno gre v **prvi vrsti** za zelo težko progo, ki smo videli, da je mnogim **əə** najboljšim **praktično** tekmovalcem bila kar v velik izziv, poleg tega je cela proga, cela širina proge zelo ledena, tako da je problem se tudi ustaviti in predvsem so opozorili včeraj na seji vse tekmovalce, da naj še enkrat razmislijo, če so vsi **praktično** sposobni odpeljati predvsem pa tekmovati z najboljšimi na tako težki v tako težkih razmerah.«

Kobal: »Ja zagotovo, in **əə** tudi te, ki niso **əə** preveč **əə** spoprijateljile k se niso ki se niso sprijaznile s to smukaško preizkušnjo /.../«

»Sama je dejala, da ima **əə** da jo v **bistvu** zmanjka pred zadnjo strmino, in to je kar velik problem **əə** na tako zahtevnem smuku /.../ «

»/.../ da od serviserjev in trenerjev noben ni moral iti normalno po progi, vendar so drseli zraven proge ali ob ob progi in **əə** to je samo podatek **əə**, kako tež težko snežno površino so pripravili za dekleta«

Zgledi ponazarjajo govor strokovnih komentatorjev, v prvem primeru komentator govori o sistemu tekmovanja, v drugih treh pa opisuje progo, snežno podlago in postavitev vratc. Komentatorka prav tako govori o snežni površini. V povedih, kjer uporabljata mašila, se pogosteje pojavljajo tudi popravljanja in ponavljanja, ki smo jih označili tako, da smo jih podčrtali.

V govoru novinarjev mašil skoraj ni, če jih že uporabita, je to zaradi popravka podobno kot pri strokovnih komentatorjih.

Lavrenčič: »Škoda, pa tako lepo serijo rezultatov so slovenski športniki danes že dosegli, Kranjec, Tina Maze, tudi Žan Košir **əə** Žan Kranjec«

Predvsem Vrhovnik in Kobalova kar nekajkrat preveč pogosto uporablja tudi kazalne zaimke, ki jih zato tudi štejemo med mašila:

»Ja težava **tukaj v tem**, da se **teh** grbin ne vidi«

»Ja **tukaj te** zavoji so bolj zaprti, bolj superveleslalomska postavitev, tudi ta del je zelo zaprt, seveda noben ni pričakoval, da bo danes popolnoma drugačna snežna površina in so namerno postavili tako zaprt smuk v **tem** delu pred **to** zadnjo strmino«

Bolj kot mašila, kot smo jih opredelili v tem poglavju, besedilo motijo (pre)pogosta popravljanja.

7.1.3 Klišeji, publicizmi

Klišaji so »stalne besedne zveze, ki jih hitro spoznamo za značilnost določenega tvorca besedila« (Toporišič 1992, 82). To so ustaljene, ponavljajoče se oblike (SSKJ), fraze, ki so v začetku originalne, barvite prispodobe nečesa, sčasoma pa zaradi prekomerne rabe postanejo obrabljene in predvidljive (Chantler in Stewart 2009, 106–108). Njihova moč spodbujanja človeške domišljije se manjša s pogostostjo njihove rabe (Stofer in drugi 2010, 122). Červ (2006, 61–62) metafore, ki se s ponavljajočo rabo razaktualizirajo in se ustalijo ter postanejo konvencionalne, razumljive tudi zunaj besedila, imenuje publicizmi. Čeprav take metafore izgubijo del lastnosti aktualizmov, ne zamenjajo nevtralnih poimenovanj. Zato v publicizmih še vedno prepoznamo, da so po izvoru aktualizmi (Červ 2006, 62). Uporabljamo jih tudi pri vsakodnevnem komuniciranju. Novinarji bi se njihovi rabi morali izogibati in težiti k temu, da bi sami iznašli frazo, ki bi imela potencial, da bi postala kliše. Raba klišejev besedila ne poživi in so pravo nasprotje kreativnega izražanja, h kakršnemu naj bi stremeli dobri novinarji (Pape in Featherstone 2005, 62). Športniki in športni novinarji razne klišeje kot »dal je vse od sebe«, »dati od sebe 100 odstotkov«, »pustiti srce na igrišču« in podobne pogosto uporabljajo. V analiziranem gradivu takih klišejev ne opazimo. Lahko rečemo, da komentatorja in novinarja uporabljata le malo klišejev, vseeno pa opozorimo na tiste, ki se pojavljajo:

Strokovna komentatorja večkrat govorita o *tehnično boljše in slabše tehnično podkovanih tekmovalcih*. Slovar slovenskega knjižnega jezika uporabo izraza biti podkovan v smislu nekaj temeljito obvladati označuje kot pogovorno, hkrati pa se fraza veliko pojavlja v raznih športnih straneh časopisov, elektronskih in spletnih medijev, zato jo zlahka uvrstimo med klišeje. Namesto da govorimo o tehnično podkovanih tekmovalcih in igralcih, bi bilo bolje reči, da nek tekmovalec tehniko resnično dobro obvlada.

Novinarja govorita o tem, da organizatorji želijo *spraviti tekmo pod streho*, o tekmovalcih, ki *stiskajo zobe*, ugotavljata, da imajo v nekaterih reprezentancah *vroča železa v ognju* in da nekateri tekmovalci *lovijo zadnji vlak*. V slovarju slovenskega knjižnega jezika so vsi ti izrazi označeni s kvalifikatorjem ekspresivno, zaradi pogoste rabe pa so postali obrabljeni. Ustrezneje kot o spravljanju tekme pod streho bi bilo govoriti o uspešni izvedbi tekme, o tem, da nekdo potrpi namesto da stiska zobe, namesto vročih želez v ognju bi lahko povedali, da imajo nekatere ekipe na startu še nekaj tekmovalk, ki lahko dosežejo dobro uvrstitev ter o izkoriščeni zadnji priložnosti namesto o ujetem zadnjem vlaku.

7.1.4 Zamenjan besedni red

Toporišič (2000, 667) za pisni jezik ugotavlja, da si »besede, besedne zveze, stavčni členi in stavki v sporočilu sledijo po določenem zaporedju. To uravnava sorazmerno zelo natančna pravila. Jezikovni čut nam takoj pove, če jih kdo krši« (Toporišič 2000, 667). Z njim se lahko poigravamo, kadar želimo doseči kakšen poseben učinek, takrat pravimo, da je besedni red stilno zaznamovan. Do tega lahko pridemo tako, da zamenjamo mesto izhodišča in jedra, da spremenimo mesto posameznih sestavin besedne zveze, zaporedje naslonk ali mesto naslonke v stavku (Toporišič 1992, 677). Nekaterih besed pa v stavku ne moremo prosto predstavljati.

Govorjeni jezik ima svojo slovnico, ki pa se ne more popolnoma ločiti od slovnice knjižnega jezika (Zemljarič Miklavčič 2008, 93). »Slovnica govorenega jezika mora temeljiti na avtentičnem gradivu (govoru)« (Zemljarič Miklavčič 2008, 93). Spontani govor v zapisani obliki pogosto izgleda kaotičen – zaradi sprotnega tvorjenja besedila je netekoč. Na razumevanje vplivajo »situacijski kontekst in dogajanje v skupnem času« (Zemljarič Miklavčič 2008, 94). Besedilno koherenco poleg kohezivnih sredstev vzpostavljajo še »situacijski kontekst, splošno enciklopedično vedenje udeležencev, njihovo skupno vedenje, pa tudi zmožnost interpretiranja jezikovnih in objezikovnih znakov (Zemljarič Miklavčič 2008, 94). Bistveni za govorni kod pa so premori znotraj stavka in stavčni poudarek (Škarič 2005, 57). V analiziranih besedilih opazimo več primerov, ko uporabljen besedni red odstopa od pravil, ki veljajo za pisani jezik. Drugačen vrstni red pa zaradi ostalih sredstev, ki vzpostavljajo besedilno koherenco, ne vpliva na to, da gledalci besedila ne bi mogli razumeti ali bi ga razumeli napačno.

Besedni red v analiziranem gradivu pogosto odstopa od norme, ki velja za pisana besedila. Novinarja svoj govor v tem oziru bolje nadzirata kot strokovna komentatorja, zato bomo omenili, kakše primere zamenjanega vrstnega reda smo najpogosteje opazili.

7.1.4.1 Zaporedje delov členitve po aktualnosti

Kadar govorimo mirno brez posebnega poudarjanja, si besede sledijo tako, da najprej povemo izhodišče (temo – to, o čemer nekaj povemo) in potem jedro (remo). Med njima je lahko prehod, ki je manj važen. Zaporedje izhodišče, prehod, jedro je stilno nezaznamovano. Izhodišče, prehod in jedro so lahko naslednji štirje stavčni členi: osebek, povedek, predmet ali prislovno določilo. Prilastek ali povedkovo določilo pa imamo kar za del le-teh. Velja, da najprej povemo manj važni del sporočila, nato pa važnejšega (Toporišič 1992, 668–669). O zaporedju stavčnih členov odloča členitev po aktualnosti. Velikokrat je izhodišče osebek, ki mu sledi povedek kot prehod in nato jedro (Toporišič 1992, 670).

Poglejmo primer, kjer je besedni red drugačen in zato zaznamovan, a ne z namenom stilnega učinkovanja. Novinar je uporabil dostavek, ki bi ga sicer lahko neopazno navedel že v temi. S takim besednim redom je poudaril besedi »veselijo se«:

Radisavljevič: »Prov veselijo se tekmovavke svojih nastopov, te mlajše.«

Tema v povedi so mlajše tekmovalke, ostalo je rema. Nezaznamovan bi bil torej naslednji vrstni red: »Te mlajše tekmovalke se prav veselijo svojih nastopov«.

7.1.4.2 Stalna stava

Zaporedje besed in enot v okviru izhodišča, prehoda in jedra stavka ureja običaj danega jezika. Tak besedni red imenujemo stalni besedni red ali stalna stava, ki je stilno nezaznamovana. Spreminjamo jo, kadar želimo kaj posebej poudariti, takrat postane stava stilno zaznamovana (Toporišič 1992, 669–670).

Lavrenčič: »Sekundo hitrejši skoraj od Jermana«

Nezaznamovano bi bilo: »Skoraj sekundo hitrejši od Jermana«

7.1.4.3 Zaporedje naslonk v naslonskem nizu

Naslonke so predlogi, vezniki in členki. Predlog stoji pred besedo ali besedno zvezo, na katero se nanaša.

Nikalnica mora stati neposredno pred besedo ali besedno zvezo, na katero se nanaša.

Kobal: »/.../ tokrat ni mogoče v najboljši formi /.../«

- tokrat mogoče ni v najboljši formi

Vrhovnik: »/.../ ja, zgoraj ni na nekaterih zavojih biu dovol odprt /.../«

- ja, zgoraj na nekaterih zavojih ni bil dovol odprt

Vrhovnik: »/.../ Sonce tudi tu, ki sije močno na progo, snega zmehčalo ne bo«

- Sonce tudi tu, kjer močno sije na progo, snega ne bo zmehčalo

Veznik stoji pred delom sporočila, ki ga povezuje z drugimi (Toporišič 1992, 674).

Kobal: »/.../in tam lahko napravi dobr trening za use te discipline, ki u bistvu nima časa jih trenirat /.../«

- /.../ use te discipline, ki jih (u bistvu) nima časa trenirat.

Členek stoji pred tistim, na kar se nanaša.

Radisavljevič: »/.../ pred dnevi je slavila svoj petindvajseti rojstni dan šele«

- pred dnevi je slavila šele svoj petindvajseti rojstni dan

Radisavljevič: »/.../ tu vidim Jureta Koširja tudi /.../ «

- tu vidim tudi Jureta Koširja

Vrhovnik: »/.../ kot pri Timu, ki dovgo časa že sledi tako Kosteliću kot ostalim fantom /.../«

- kot pri Timu, ki že dolgo časa sledi tako Kosteliću kot ostalim

7.1.4.4 Ostala pravila

V slovenski slovnici o besednem redu govori še več pravil, pogledjmo nekaj primerov, v katerih jih govorci ne upoštevajo.

Toporišič (1992, 558) pravi, da levi prilastek lahko sestavljajo pridevniške besede, desnega pa vse ostale. V gradivu so primeri, ko se pridevniški prilastek pojavlja na desni strani. O dodajanju ujemalnega pridevniškega prilastka za svojo odnosnico pišeta tudi Smolej (2006) in Lengar Verovnik (2012). Smolejeva je proučevala značilnosti zasebnega govora ter ugotovila, da govorci prilastek za odnosnico velikokrat dodajo zaradi spoznanja, da je dodana informacija, ki jo prinaša prilastek, nujna za razumevanje. Preseneča jo, da se za odnosnico pojavljajo tudi pridevniki, ki sicer s svojim jedrom tvorijo avtomatizirano zvezo (Smolej 2006, 27–28). Lengar Verovnikova (2012) je inverznost vrstnih pridevnikov opazovala v radijskem govoru. Ugotovila je, da je dodajanje prilastka za odnosnico redko, »kar morda kaže na višjo stopnjo nadziranja govora« (Lengar Verovnik 2012, 114) v primerjavi z zasebnim govorom.

V naslednjih primerih, ki smo jih našli v gradivu, se pridevniški prilastki na desni strani pojavljajo predvsem v vlogi, kakršno opaža Smolej (2006), kot dodana informacija, za katero govorec predvideva, da je bistvenega pomena za razumevanje. Taki so naslednji primeri:

Vrhovnik: »/.../ številka ena je določena prednost psihološka /.../«

- številka ena je določena psihološka prednost

Radisavljević: »/.../ Hektorjeva ena dvanajst trideset, kar je dve sekundi približno počasneje od njenega prvega nastopa«

- kar je približno dve sekundi počasneje

Lavrenčič: »/.../ Defago je zaostal močno /.../«

- Defago je močno zaostal

Radisavljević: »/.../ sekunda šesdeset dobra zaostanka /.../«

- dobra sekunda šesdeset zaostanka

Razen v prvem primeru pri vseh ostalih novinarja govorita o vmesnem času. Najosnovnejša informacija pri vmesnem času je, ali ima tekmovalec prednost ali zaostaja. Podatek o točnem vmesnem času gledalci vidijo na zaslonih, zato informacija, ki jo vsebuje pridevniški prilastek na desni sicer ni nujno potrebna. Novinarja pa jo očitno vseeno prepoznata kot tako, zato jo dodata kasneje.

Zadnji primer je primer, ko se za odnosnico pojavlja prilastek, ki sicer z jedrom tvori avtomatizirano besedno zvezo:

Kobal: »/.../ zavoji so daljši, smučina se bo naredila lepša /.../«

- zavoji so daljši, naredila se bo lepša smučina

Za pisni jezik velja, da imamo v primeru, kadar sta v enem stavku enakozvočna sklona – imenovalnik in tožilnik – prvi samostalni za osebek, drugega pa za predmet (Toporišič 1992, 676). V gradivu je en tak primer, pri katerem pa zaradi poudarka na besedi »to« ni nejasnosti glede pomena :

Kobal: »/.../ use ostalo to potegne za sabo /.../«

- to potegne za sabo vse ostalo

Omenimo še primere zamenjanega besednega reda, ko ta ustreza, saj govorec želi nekaj še posebej poudariti:

Lavrenčič: »/.../ ima veliko prednost pred Baumannom, vendar brez palice zdaj smuča Bode Miller /.../«

»/.../ dokaj zanimivo, da je Berthod v zgornem delu bil veliko hitrejši od Millerja /.../«

Vrhovnik: »/.../ zgoraj napaka, ki je bila usodna, če je ne bi bilo, zagotovo bi prevzel vodstvo«

V prvem primeru je vrstni red zaznamovan, ker novinar želi poudariti, da tekmovalec smuča brez ene palice, ki jo je izgubil, v drugem poudarja, da je bil en tekmovalec v zgornjem delu proge očitno presenetljivo hitrejši od drugega. Prav tako v zadnjem primeru komentator z zamenjanim besednim redom še bolj poudarja, kaj bi se zgodilo, če ne bi bilo napake.

Predvidevamo, da je zamenjan besedni red posledica sprotnega tvorjenja besedila in tega, da govorec v trenutku, ko začne govoriti, »še nima v zavesti celotnega skladišnega ali besedilnega vzorca, in pač začne govoriti, kar mu najprej pride na misel« (Toporišič 1992, 677). V gradivu ne opažamo vzorcev, iz katerih bi lahko sklepali, da govorniki zavestno uporabljajo zamenjan besedni red. To sicer ne slabša jasnosti in razumevanja besedila, je pa razvidno, da novinarji v tem oziru boljše kontrolirajo svoj govor kot strokovni komentatorji. Omenimo še, da zamenjan besedni red najpogosteje uporablja strokovni komentator Vrhovnik, ki tudi sicer med vsemi govorniki uporablja najbolj dolge in zapletene povedi, z veliko odvisnimi stavki.

Lektorica, ki sodeluje s športnim uredništvom, novinarje opozarja tudi na zamenjan besedni red, ki ga pogosto uporabljajo in za katerega se zdi, da ne nastane zaradi sprotnega tvorjenega besedila, pač pa da novinar ne ve, kakšen besedni red je pravilen. Primer opozarjanja na

zaporedje naslonk v naslonskem nizu: »Če se ne motim, se naj bi naš prenos končal /.../«. Lektorica je Lavrenčiča opozorila, da je pravilno »naj bi se končal« in ne »naj se bi končal,« kot je rekel sam.

7.1.4.5 Osamosvojena poimenovanja tekmovalcev

Opazili smo, da novinarja velikokrat za napoved tekmovalca uporabljata naslednji način: najprej navedeta osebek, tj. ime in priimek tekmovalca, nato pa ne nadaljuje po formi:

osebek–povedek–predmet oz. tema–prehod–rema, ampak besedilo v nadaljevanju oblikuje kot samostojno poved. Poimenovanja tekmovalcev so osamosvojena.

Poglejmo nekaj takih primerov:

»Andrej Šporn, zadnje svetovno prvenstvo v Val d' Iseru je moral izpustiti zaradi zloma noge, poškodoval se je ravno tu v Garmisch-Partenkirchnu.«

Nezaznamovano bi bilo: Andrej Šporn je zadnje svetovno prvenstvo v Val d' Iseru moral izpustiti zaradi zloma noge, poškodoval se je ravno tu v Garmisch-Partenkirchnu.

Povedi smo zapisali glede na prepoznano stavčno intonacijo in členitev s premori. Mogoče bi bilo bolj smiselno zapisati osebek kot neglagolski stavek in drugi del povedi kot samostojno poved: »Andrej Šporn. Zadnje svetovno prvenstvo v Val Dizeru /.../«.

Podobno se dogaja v naslednjih primerih:

- »Matitas Hargin. V lanski sezoni je slalom v Wengnu zaključil na desetem mestu, za kaj takega bo moral zdaj /.../«

Nezaznamovano bi bilo: Mattias Hargin je v lanski sezoni slalom v Wengnu zaključil na desetem mestu /.../

- »Aksel Lund Svindal. Najbolši je bil že pred dvema letoma na zadnem svetovnem prvenstvu v Val d' Iseru in zdaj ima lepo priložnost, da osvoji zlato medaljo«

Nezaznamovano bi bilo: Aksel Lund Svindal je bil najboljši že pred dvema letoma /.../

- »Kjetil Jansrud, deseti čas smuka je imel, delil si je to mesto s Hannesom Reicheltom, ki pride na vrsto naslednji /.../«

Nezaznamovano bi bilo: Kjetil Jansrud je imel deseti čas smuka, to mesto si je delil s Hannesom Reicheltom, ki pride na vrsto naslednji /.../

Z uporabo takega izpostavka oziroma neglagolskega stavka poudari osebek, tekmovalca, o katerem govori, saj so vsi ostali poudarki v besedilu na istem mestu tudi v primerih nezaznamovanega besednega reda, ki smo ga pripisali.

Podobno skladenjsko strukturo za poudarjanje osebkov (tekmovalke) uporablja tudi Zoran Radisavljević. Poglejmo nekaj primerov uporabe zamenjanega besednega reda:

- »Gasienica. Zaostanek bo kar precejšen, ja, podobno kot Gutierrezova, tekmovalka z Andore.«

Nezaznamovano bi bilo: Zaostanek Gasienice bo kar precejšen, ja, podobno /.../

- »Marie Marchand Arvier. Tudi ona je bila najhitrejša, in sicer na prvem treningu.«

Nezaznamovano bi bilo: Tu je Marie Marchand Arvier, tudi ona je bila najhitrejša /.../ ali Marie Marchand Arvier je bila najhitrejša na prvem treningu.

- »Lara Gut. Izjemno je odpeljala predusem spodni del proge, z izjemnim občutkom in zasluženno vodi trenutno /.../«

Nezaznamovano bi bilo: Lara Gut je izjemno odpeljala /.../

Podobno kot pri Lavrenčiču lahko rečemo, da je namen uporabe takega besednega reda poudarjanje osebkov v povedi – tekmovalke. To lahko razumemo, saj novinarji in komentatorji med tekmo govorijo o več različnih tekmovalkah in drugih dogodkih na in ob progi. Navadno na ta način novinar napove novo tekmovalko ali njen vmesni čas, po tem, ko prej govorijo o drugih stvareh, recimo o tehniki smučanja. S tako omembo imena ali priimka tekmovalca ali tekmovalke pa novinar nekako prekine prejšnje misli in svojo in pozornost gledalcev preusmeri spet na tekmovalca in njegove dosežke. Očitno gre za avtomatizem, ki ga lahko opazimo tudi pri komentiranju v drugih športnih panogah.

7.1.5 Nedokončanost skladenjskega vzorca

»V govoru se zgodi, da izbrani skladenjski vzorec sicer začnemo izpolnjevati z besednim gradivom, vendar ga iz različnih razlogov ne izpolnimo popolnoma, ampak ga pustimo ne povsem izpolnjenega, lahko pa ga tudi preobrnemo v drugega« (Toporišič 2000, 634).

Osredotočili se bomo predvsem na nedokončanost misli, za katere se zdi, da v večini obravnavanih primerov vodijo v nedokončanost skladenjskega vzorca. Ta nedokončanost se zaradi uporabe dolgih, zapletenih povedi z veliko odvisniki dogaja predvsem strokovnemu komentatorju Vrhovniku.

Navedimo nekaj takih primerov nedokončanih misli in skladenjskih vzorcev:

»/.../ Tudi sam se tega zaveda, vendar pomembno je, namreč on ni smučal brez napak, seveda danes se bodo napake dogajale pogosto ravno zaradi težke površine«

»/.../ po tistem padcu v Wengnu je kar nekaj po lažjem pretresu kar nekaj le časa preležal v postelji«

»/.../ je tem fantom omogočeno, med temi sta, jih je okoli deset, bosta nastopila tudi Šporn in Markič /.../«

V teh primerih gre za preskok (anakolut), ko se v skladenjski vzorec vrinejo zastranitve, poved pa se konča drugače, kot nakazuje začetek (Krajnc 2004, 62).

Tako zaključujemo pregled skladenjske strukture govora novinarjev in strokovnih komentatorjev. Preverili smo upoštevanje načela preprostosti stavčne zgradbe in jedrnatosti – po tem načelu naj v govoru ne bi bilo ponavljanj, mašil in obrabljenih fraz. Ugotovili smo, da obstajajo razlike med posameznimi govorcji, pa tudi med novinarjema in strokovnima komentatorjema v vseh obravnavanih poglavjih.

7.2 Leksika

Ladavec (2011) pravi, da ima »jezik v športnih krogih privilegij in je po nenapisanem pravilu lahko nekoliko bolj sproščen«. Ugotavlja, da se je odstopanje od knjižnega jezika pojavilo zaradi radijskih poročevalcev, hkrati pa se je v športnem jeziku v medijih pojavilo veliko napak, ki so se od tam razširile med ljudi. Pričakujemo, da bo opazna razlika med leksiko, ki jo uporabljata novinarja in tisto, ki jo uporabljata strokovna komentatorja. Dva govorca sta prišla v svet športa prišla z medijev, dva pa ravno obratno. O tem, kako specifično je smučarsko izrazoslovje, govori tudi dejstvo, da v slovenskem jeziku obstaja terminološki smučarski slovar (Slovenski smučarski slovar, 2013). Vsi govorcji profesionalno spremljajo isto tematiko, zato je razumljivo, da se med sabo razumejo, prav tako jih zagotovo razumejo vsi športni navdušenci, ki šport pogosto spremljajo po televiziji. Kljub temu od novinarjev pričakujemo manj napak in manj pogosto uporabo prevzetih besed in žargonizmov, sploh pa manj rabe pogovornih izrazov ter pogostejšo rabo knjižnih ustreznice.

Med napake v slovenskem športnem poročevalstvu Ladavec (2011) uvršča predvsem prevzete besede in besedne zveze ter stavčne oblike, ki ne ustrezajo slovenski slovnici. V športni jezik skupaj s športi iz tujine prihajajo tudi izrazi, povezani z njimi. V tem poglavju namenamo pozornost predvsem opaženim zaznamovanim besedam, tujkam in aktualizmom, besedam, ki so v SSKJ-ju označene s stilnoplastnimi ali časovnimi kvalifikatorji (Korošec 1998, 19): uporabi žargonizmov, neologizmov in pogovornih izrazov.

7.2.1 Prevzete besede

V slovenskem jeziku so to besede, prevzete iz drugih jezikov, ki niso povsem prilagojene slovenščini (Toporišič 1992, 334). Prevzeli smo jih iz romanskih in germanskih jezikov ter srbohrvaščine (Bunc 1964, Jelovšek 2010), po osamosvojitvi pa se je Slovenija odprla zahodnemu svetu in skupaj z novimi predmeti in pojmi se je v slovenščini pojavilo vse več

anglizmov (Gradišnik 1993, 7). Puristični nazor, tj. »jezikovnokulturno prizadevanje, ki vzdržuje jezikovna pravila, narejena zaradi ohranitve jezika in njegove samobitnosti« (Korošec v Kalin Golob 2008), se je pojavil skoraj sočasno z razvojem slovenskega knjižnega jezika (Jelovšek 2010). Na slovenskem sta se pojavila skrajni in zmerni purizem. Skrajni purizem z jezika odstranjuje vse, kar ni slovensko in na ta način siromaši jezik, saj odstranjuje tudi besede, za katere ni primernih nadomestnih slovenskih besed. To je politično in nazorsko gibanje, ki presega jezikoslovne okvire. Zmerni purizem pa iz jezika preganja le tiste besede, ki so v jezik prevzete po nepotrebnem. Imel je veliko narodnoohranjevalno vlogo v razvoju slovenskega knjižnega jezika (Kalin Golob 2008, 19). Če obstaja za nek pojem slovenska beseda, ki je tuji vsestransko enakovredna in pravočasno tvorjena, daje jezikovna kultura prednost slovenskim izrazom (Kalin Golob 2008, 32). Novinarji in napovedovalci se prevelikega jezikovnega purizma, zaradi katerega pri publiku ne bi bili sprejeti, bojijo, hkrati pa se zavedajo potrebe po pravilnosti jezika (Zgrabljić v Valh Lopert 2006, 53). V preteklosti so izrazi s področja smučanja v slovenski jezik prihajali predvsem z nemške smučarske šole, nove športne zvrsti pa prihajajo predvsem z angleško govorečega okolja, zato se uveljavljajo tudi tuji izrazi, ki pa v nekaterih primerih sčasoma dobijo slovenske sopomenke (Bokal 2011). Prekomerna raba tujk lahko vpliva na (ne)jasnost besedila. V govoru smučarskih komentatorjev smo opazili naslednje:

Radisavljević: *sweep crew*

Z besedami *sweep crew*, je poimenoval ekipo delavcev, ki na progi oddrsavajo sneg. Lahko bi rekel kar samo delavci na progi oz. *oddrsovalci*, kot ga je popravila strokovna komentatorka. Besede *oddrsovalec* ni v SSKJ-ju niti v smučarskem slovarju. Strokovna komentatorka za slovensko ustreznico predlaga posamostaljeno obliko glagola *oddrsat*. Glede na to, da samostalnik opisuje, kar ta oseba počne, se zdi, da je primerna slovenska ustreznica tej angleški besedi.

Kobal: *come back*

Omenila je, da je *come back* tekmovalke v velikem slogu. *Come back* je angleški izraz, ki ima slovensko ustreznico *vrnitev*, *povratak*.

Vrhovnik: *suport*, *flek*

Smučar, ki ima dober *suport*, ima dobro podporo celotne ekipe. *Support* je angleška beseda, katere slovenski prevod je *podpora*.

Smučar, ki je bil »rdeč po obrazu, s fleki«, je imel na obrazu rdeče madeže. *Flek* je nemška beseda, slovensko ji rečemo *madež*.

7.2.2 Žargon

Žargon je interesna govorica ljudi, ki jih družijo skupen poklic, konjiček, delo, udejstvovanje ali stroka (Gjurin 1974, 66, Toporišič 2000, 25). Za ta jezik je značilna raba neuradnega, bolj živega izrazja, ki je bolj praktično za delovne pogoje (Toporišič 2000, 25). Žargonizmi so neuradni strokovni termini, ki so ljudem izven skupine, ki jih uporablja, zaradi nepoznavanja področja pogosto nerazumljivi (Gjurin 1974, 66). Namen novinarskega poročanja je občinstvu posredovati informacije na način, da jih to razume, zato je uporaba žargona v novinarskih besedilih neprimerna. Za nekatere žargonske besede pa knjižna ustreznica ne obstaja. Nekaj žargonskih izrazov je takih, ki so povprečnim gledalcem gotovo poznani.

Pri vseh govorcih smo opazili rabo naslednjih žargonskih izrazov:

vrata – smučarska vrata,

količek – knjižne ustreznice za žargonsko besedo *količek* ni. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika ne najdemo razlage pomena besede v smučarskem žargonu niti pri besedi *količek* niti pri besedi *kol*, katere pomanjševalnica je *količek*. Je pa *kol* »dolga, srednje debela, v prerezu navadno okrogel predmet« (Slovar slovenskega knjižnega jezika). To po obliki smučarski *količek* tudi je. Slovenski smučarski slovar za *količek* predlaga ustrežnejše poimenovanje – smučarski *količek*, to je »palica kot del smučarskih vratc, ki označuje obvezno smer drsenja med smučanjem /.../ in se ob dotiku tekmovalca upogne, kar omogoči krajšo pot smučanja« (Slovenski smučarski slovar).

vertikala – postavitve zaporednih slalomskih vratc ob vpadnici,

trideseterica – Tudi za ta izraz ni knjižne ustreznice, zato slovar ne predlaga druge besede, ampak izraz razlaga: »trideset najboljših uvrščenih tekmovalcev, ki na tekmah za smučarske svetovne pokale prejmejo točke« oz. »trideset najboljših uvrščenih tekmovalcev, ki se uvrstijo v finale tekmovanj v slalomu, veleslalomu in smučarskih skokih« (Slovenski smučarski slovar).

zlato, srebrni in bronasti športniki – športniki, ki so osvojili zlato, srebrno ali bronasto odličje
Več žargonskih izrazov, ki pa so gledalcem bolj ko ne razumljivi, uporablja Ana Kobal:

imeti slalom v nogah – veliko smučati slalom,

odpreti se iz preže – preža je »umeščena smučarjevega telesa in njegovih smučí glede na pokončno os in določeno ravnino med gibalnim dejanjem v izbrani smučarski zvrsti« (Slovenski smučarski slovar). Ko se s preže odpre, se njegovo telo zravna bolj pravokotno na podlago.

zaprt zavoj – zavoj z daljšim časom trajajočim drsenjem po robnikih po prehodu vpadnice in dlje od nje (Slovenski smučarski slovar).

rep smuči – izraz, s katerim označujemo zadnji del smučke. Stavek »/.../ ko tekmovalec zleze nazaj na *repe smuči* /.../« pomeni, da ima težišče na zadnjem delu smučke (Slovenski smučarski slovar).

Poglejmo slabo poznane smučarske žargonske izraze, ki smo jih zasledili v govoru novinarjev in komentatorjev. Ti izrazi slabšajo razumevanje besedila.

Lavrenčič: kompresija, radius

Kompresija, v SSKJ definirana kot »manjšanje prostornine plina zaradi večanja tlaka, stiskanje« oziroma gib bata, pri katerem se plin ali para v valju stisne, terminološko gnezdo razlaga še pomen besede v medicini. V slovenskem smučarskem slovarju pa je razlaga, da je kompresija žargonska beseda, ki v primeru smučanja pomeni povečanje sile podlage ob smučanju v radiusu. V angleškem jeziku je to *compression*, v nemškem *Kompression*.

Besede *radius* v SSKJ-ju ni, v smučarskem slovarju pa je razlaga, da je radius »oblika terena, ki navadno prehaja iz bolj v manj strmega, pri čemer se zaradi radialnih sil poveča sila podlage«.

Radisavljević: PTX, vreči se na glavo

»*Pe te iks*« – PTX je snov, trdilec, za pripravo snežne površine. Pomen te kratice smo poiskali na spletu.

»/.../ neustrašna tekmovalka, ki pravijo, da se nekako *vrže na glavo* /.../« še vedno smuča, gre pa na vse ali nič.

Vrhovnik: PTX, balken

Poved »/.../ kot rečeno niso delali oziroma pripravljali proge z tako imenovanim *balknom* to pravim je brizganje vode v snežno površino /.../« večini gledalcev ne pove veliko. *Balken* je vrsta tehnične priprave snega, način priprave proge, pri katerem so na aluminijasti cevi enakomerno porazdeljene šobe, skozi katere se v teren vbrizga voda, ki je v tej cevi pod velikim pritiskom (Smučarska zveza Slovenije). Razlage o tem ni v nobenem slovarju.

Kobal: radius, vreči se na glavo, fisa, »norem«

Tekmovalka, ki se je »očitno res *vrgla na glavo*« je nastopila na vse ali nič, še vedno pa smuča.

Fisa – Federation internationale de ski – Mednarodna smučarska zveza,

»*norem*« pokal – NorAm Cup (North American Cup) – Severnoameriški pokal,

7.2.3 Pogovorno, narečno

Opazili smo tudi nekaj izrazov, vzetih iz pogovornega jezika.

Kobal: pajska

Izraz *pajska* Skubic (2004) uvršča med splošno obrobno besedišče kultiviranega sociolekta.

Radisavljević: zarobiti, blefirati, jamranje

Glagol *blefirati* SSKJ razlaga kot: »vplivati, učinkovati z bleščečim videzom«. Rečeno je bilo: »Nekateri so se spraševali, ali morda Vonnova malce *blefira* z usem skupaj«. Beseda in njene izpeljanke se v besedilnih korpusih kar pogosto pojavlja. Čeprav je beseda v slovarju označena kot pogovorna, se težko domislim druge, ki bi bila v konkretnem primeru bolj primerna.

Jamrati je nižje pogovorna beseda (SSKJ), slovar namesto te predlaga besedo *tožiti*. Samostalnika *jamranje* v slovarju ni, ker pa je *jamranje* glagolnik od *jamrati*, jo prav tako uvrstimo med nižje pogovorne besede.

Vrhovnik: probati

Glagol *probati* je v SSKJ-ju označen kot nižje pogovorni izraz, katerega ustreznica je glagol *poskusiti*. Namesto tega, da »so pred slalomom že občutili, probali«, bi bilo primerneje reči, da so že poskusili ali preizkusili.

Lavrenčič: fešta

Samostalnik *fešta* je v SSKJ definiran kot narečni izraz z območja zahodne Slovenije. Pomeni praznik. Hkrati je to hrvaška beseda za zabavo, tako da je v povedi »Hrvaška fešta bo danes v Wengnu« ob dejstvu, da je na tekmi zmagal hrvaški tekmovalec, sprejemljiva in besedilo poživi.

7.2.3 Neologizmi

Neologizmi so na novo napravljene ali na novo rabljene stare besede ali besedne zveze, ki jih imamo za neologizem tako dolgo, dokler se je ne navadimo in izgubimo občutka, da gre za nedavno napravljene ali prevzete besede (Toporišič 1992, 135). Opazili smo dva neologizma.

Kobal: zmejkapani

Make-up je »z ličenjem urejen obraz ali del obraza« (SSKJ) in tudi »ličilo za tako ureditev« (SSKJ). Angleške besede ne moremo vedno zamenjati s slovensko ličilo, zato sta v rabi oba izraza. Če torej tekmovalki »zjutraj prideta lepo zmejkapani«, sta lepo naličeni.

Radisavljević: dominatorka

Besede ni v slovarjih, v korpusih Nova beseda in Fida plus se pojavlja kot stvarno ime in v športnih vsebinah, kjer je, označuje tistega športnika, ki dominira, prevladuje, ima premoč. Z neologizmom »*Dominatorki* letošnje sezone« je označil tisti dve smučarki, ki sta bili v sezoni, iz katere so obravnavana besedila, opazno boljši od ostalih.

7.3 Prilagojenost prenosniku

Korošec (1998, 332–343) razlikuje dva prenosnika, po katerih poteka jezikovno sporazumevanje: govornega in pisnega. Ko človek govori, je njegovo besedilo poslušalcu na voljo takoj in nima možnosti popravljanja ali preoblikovanja kot pri pisanju (Kranjc 1998). Za dobro govorno uresničitev moramo nujno poznati zakonitosti govornega jezika in medija, v katerem jo uresničujemo. Dobra je, če so povedi kratke, če uporabljamo ustrezno skladnjo, poznamo in upoštevamo slušne ustreznike za določena ločila, jezikovne prvine za izražanje čustev, če poznamo težko izgovorljive glasovne sklope (Podbevšek 1998), se izogibamo tesnemu zaporedju sledečih si besed, ki so iste besede v različnih pomenih ali so oblikovni homonimi (Korošec 1998, 339). Sporočilo moramo pripraviti in posredovati tako, da bo pri poslušalcih sprejeto in razumljeno. Izbirati moramo jezikovna sredstva, ki so prilagojena prenosniku in sodijo v okvir konvencije sporočanja prek nekega medija (Korošec 1998, 333), v konkretnem primeru televizije. Televizijski športni komentar sodi med »čista govornjena sporočila, namenjena izključno slušnemu sprejemanju, praviloma se ne zapisujejo« (Korošec 1998, 334–335). Govorci in poslušalci (gledalci) se med seboj ne vidijo, vsa vidna sredstva (mimiko obraza, gestiko) sporočanja tako nadomeščajo jezikovna sredstva (Korošec 1998, 341).

V gradivu poleg že obravnavane skladenjske strukture opazamo več načinov prilagajanja prenosniku. Na ta način novinarji in komentatorji organizirajo svoj govor in želijo zagotoviti, da gledalci razumejo, kaj gledajo in kaj se dogaja. Omenimo najprej pozdrav in slovo novinarja ob začetku oziroma koncu prenosa športnega dogodka in ob napovedanih prekinitvah zaradi oglasnih sporočil. V pozdravu nagovori gledalce, pove kdo in od kod ter zakaj se oglašja, se predstavi in navadno pozdravi še strokovnega sokomentatorja.

Lavrenčič: »Drage gledalke in spoštovani gledalci, z velikim veseljem vas prvič ta konec tedna pozdravljamo iz Wengna v Švici, kjer bomo danes in v naslednjih dveh dneh spremljali tekmovanja za že dvainosemdeseti pokal Lauberhorn. /.../ Z nami v Wengnu je tudi Matjaž Vrhovnik, ki nam bo cel vikend v prenosih delal družbo, lep pozdrav!«

Vrhovnik: »Lep pozdrav.«

Preden se začnejo oglasi, novinar prekinitve napove.

Radisavljević: » /.../ Maruša ostaja na odličnem petem mestu, Fabienne Suter pa znova ostaja brez medalje na velikih tekmovanjih. Poglejmo naše prve oglase, potem pa se vrnemo na smuk svetovnega prvenstva.«

Lavrenčič: » /.../ nekako po pričakovanjih se je odvil začetek tega kombinacijskega smuka. Kratki oglasi, pa se vrnemo u Wengen.«

Po prekinitvi za oglase ali zaradi tehničnih težav gledalce znova pozdravi in hitro povzame, od kod se oglašča in kaj pravkar gledajo.

Radisavljevič: »Znova smo v Garmisch-Partenkirchnu, kjer spremljamo posnetke najboljših treh tekmovalk trenutno /.../«

Lavrenčič: »Ja, nekaj tehničnih težav imamo torej na začetku tega pokala Laubhorn, upajmo, da bo v nadaljevanju vse v redu, nič nismo zamudili, tekma se še ni začela, gledalci se zbirajo tu na startu na Hundschopfu, in v startni hišici je že pripravljen Georgi Georgiev.«

Ob koncu prenosa se navadno zahvalijo za pozornost gledalcev, povzamejo vrstni red najboljših in uvrstitve slovenskih tekmovalcev ter povabijo k ogledu nadaljevanja tekmovanja, kadar je tekma sestavljena iz dveh voženj, sicer pa k ogledu naslednjih tekem v prihodnosti.

Lavrenčič: »Dobro, spoštovane gledalke spoštovani gledalci, prva polovica današnje kombinacije torej za nami, Beat Feuz pred Millerjem in Theauxem, vsi najboljši kombinatorci so še v konkurenci, zaostanki pa so izredno zanimivi, tako da bo ta slalom, ki nas čaka ob štirinajsti uri, vsekakor vreden ogleda. Do takrat hvala za pozornost in nasvidenje.«

Na ta način organizirajo športni prenos in gledalcem zagotavljajo osnovne informacije o televizijskem poteku dogodka, ki ga spremljajo.

Naslednja opazna značilnost je sklicevanje na sliko z besednimi zvezami: na zaslonih, vidimo, vidite, na oko se vidi, pogledjmo, pozor. Nekaterih informacij, ki so grafično predstavljene, novinar in komentator ne ubesedujeta v popolnosti (npr. uvrstitev, startnega vrstnega reda, vremenskih razmer) in jih gledalci lahko vidijo in sprejmejo sami, nekaterih, npr. grafične predstavitve proge, se niti ne da govorno predstaviti oz. za to ni potrebe. Zdi se, da na ta način želijo utemeljiti in podkrepiti svoje izjave in pritegniti gledalce k pozornemu in aktivnemu spremljanju dogajanja. Hkrati pa spodbujajo gledalce, naj si sami pogledajo podatke, ki so jim dodatno na voljo v grafični obliki in jih vedno ne podvajajo še govorno. Pogledjmo nekaj primerov uporabe takih besednih zvez:

Lavrenčič:

»/.../ je slišal, da ima Brad Spence *tule zdaj na vaših zaslonih*, težave z iskanjem sponzorjev /.../«

»*Vidimo*, kakšno prednost je imel Baumann na startu in že prva primerjava.«

»/.../ *Pozor* zdaj na Defaga ki je včeraj padel na prelomnici.«

Novinar v prvem primeru želi gledalce opozoriti, da govori o tekmovalcu, ki ga pravkar gledajo, v drugem primeru ne povzema prednosti, ki jo je tekmovalec imel na startu, ampak opozarja, da ta podatek lahko vidijo sami v grafiki, v zadnjem primeru pa opozarja gledalce

na tekmovalca, naj mu zaradi preteklih dogodkov posvetijo več pozornosti, saj se bo padec morda odražal v načinu smučanja tokrat.

Radisavljević:

»Vrstni red sedaj *vidite* tudi *na vaših zaslonih*, kako je lep pogled na prvo mesto.«

»*Tu je startna lista*, samo štirideset tekmovalk je na njej, iz osemnajstih držav prihajajo in zaradi tako skrčene konkurence *vidimo* tudi nekaj eksotičnih imen.«

»/.../ kjer je sonce vsaj malo pogledalo izza oblakov, *vidite podatke o vremenu*, spet je zelo toplo«

Novinar tokrat ne povzema celotnega vrstnega reda uvrščenih tekmovalk, pač pa gledalce opozarja, naj si ga pogledajo sami v grafiki, hkrati pa izraža navdušenost nad tem, da je slovenska tekmovalka uvrščena na prvo mesto. Podobno v drugem primeru opozarja, naj si pogledajo startno listo, če jih zanima, in pojasni, zakaj na njej gledalci vidijo nekatera imena, ki jih navadno ni tam. V zadnjem primeru govori o toplem vremenu, vendar ne podaja natančnejših vremenskih informacij, gledalcem pa pove, da lahko več podatkov o razmerah vidijo v grafiki.

Strokovna komentatorja se na sliko nanašata skoraj izključno zato, da podkrepita svoje besede, manj pa zato, da bi gledalce opozarjala na kakšne druge grafične ali drugačne dodatne informacije.

Kobal:

»Ja, tudi *vidimo* tudi pri njej zelo čisti vhodi v zavoj«

»Ja, že *na oko sami vidite* da je Lindsey bolj tipala«

»sama je zadovoljna, *vidite*, stisnjena pest«

Vrhovnik:

»tudi *vidimo*, da so ti fantje v smučarskem višjem položaju«

»Ja, že *na oko se vidi*, da je eden tistih, ki mu slalom ni tuj«

»Snežno površino *vidite*, zelo dobro se vidi obsijana s soncem«

Strokovna komentatorja svoje besede utemeljujeta s pomočjo slike. S temi besedami poudarjata, da govorita samo o tem, kar lahko vidi tudi bolj pozoren gledalec.

Podobno vlogo pritegovanja pozornosti imajo kazalni zaimki: tu, tukaj, tole, v tem delu, to. Te zaimke uporabljajo za sklicevanje na sliko, kadar samo opisujejo dogajanje na sliki.

Lavrenčič:

»*Tole* je pogled na start tega kombinacijskega smuka s helikopterja«

»Neureuther, *tu* v cilju je ogromno hrvaških navijačev, človeka prime, da bi zaigral kakšno partijo šaha, toliko šahovnic je *tu* videti«

Vrhovnik:

»No, zelo miren tudi v *tem delu*, kjer so mnogi imeli težave, lahko bi Ivo zna *tu* večkat je *tu* *spodaj* smučal izjemno hitro, pomemben zavoj *tu preko prelomince* ja«

Kobal:

»na svetovnih prvenstvih ji res ne steče in očitno tudi *tukaj* vidite težave«

Radisavljević:

»*Tu* pa razočarana v snegu sedaj«

»Andreas Kroner je *tule* gospod v rdeči vetrovki, jo že vleče naprej, sedaj je vsega konec, vse tekmovalke so v cilju in *tu* je prelep pogled na listo rezultatov.«

Ob začetku prenosa druge vožnje smučarskih tekem v uvodu novinar najprej povzame vrstni red po prvi vožnji, da gledalce seznanj s preteklim dogajanjem in jim pove, kaj bodo gledali. Novinar med tekmovanjem večkrat ponavlja rezultate na prvih mestih in omenja tudi uvrstitve slovenskih tekmovalcev. Namen tekmovanja je dobiti končne rezultate, slovenske gledalce pa poleg najboljših na tekmi najbrž najbolj zanimajo dosežki slovenskih smučarjev in smučark. Novinar namesto gledalcev in za njih sproti spremlja trenutni vrstni red in ga tudi med tekmovanjem večkrat obnovi in osveži, tudi zaradi gledalcev, ki prenosa ne spremljajo od začetka, pa tako vseeno hitro dobijo vpogled v trenutno stanje.

Poglejmo primer:

Lavrenčič: » /.../ kajti razlike med prvimi tremi so skorajda ničelne. Matt vodi pred Devilejem za dve stotinki, Kostelić na tretjem mestu zaostaja za tri stotinke. Pomemben podatek je tudi, da je Marcel Hirscher na prvi progi storil napako in odstopil in da bo u finalu nastopil en Slovenec, in sicer Mitja Valenčič, ki je dvanajsti z zaostankom sekunde in šestih stotink za Mattom. Ostala dva naša tekmovalca Kürner in Skube nista prišla do cilja /.../«

Radisavljević: »/.../ slabša predstava v drugo, samo deseto mesto zanjo. Worlyjeva, Lindell Vikarbyjeva in Schildova ostajajo na prvih treh mestih, Maruša Ferk pa počasi drsi po lestvici in je petnajsta«

Omenimo še besedilni čas v govoru. V poročevalstvu se v daljših besedilih za lažje razumevanje in spremljanje besedila pojavljajo besede, ki izražajo notranji, besedilni čas. To so kazalniki besedilnega zasuka (Korošec 1998, 193) in kazalniki zgoščevanja (Dular in Korošec 1992, 23). Novinarji in komentatorji v svojem govoru za organiziranje in razumevanje vsebine uporabljajo predvsem kazalnike zgoščevanja, najpogosteje uporabljajo:

kot rečeno, povedala sva, sva govorila; s temi se nanašajo na nekaj, o čemer so govorili že prej.

Radisavljevič: »Tu je startna lista druge vožnje, *kot rečeno*, Maruša Ferk bo šla na pot druga, Tina Maze jasno trideseta, ima res lepo prednost, če pogledava«

Že prej je namreč govoril o vrstnem redu tekmovalk:

»/.../ Ne smeva pozabiti na Marušo Ferk, uvrstila se je na devetindvajseto mesto in starta z zelo dobro startno številko dve.«

Podobno lahko opazimo tudi v naslednjem primeru, ko se strokovni komentator s tem sklicuje tisto, kar je povedal že prej.

Vrhovnik: »Tu je zelo ozko /.../ Snežna površina ni ledena, je na nekaterih delih dobro utrjena, nekje je mehka /.../.

Lavrenčič: »To je del proge, imenovan Langentreien, kjer je treba dobro drseti.«

Vrhovnik: »Predvsem je slaba vidljivost zaenkrat še, zgodaj je danes ta tekma in ogromno neravnin, grbin, ki se jih praktično ne vidi pri tej hitrosti in *kot še enkrat rečeno*, tudi na tem delu je smučina precej mehka.«

7.4 Odkloni od jezikovne norme

Če želimo, da ima ta naloga čim bolj praktično vrednost, velja opozoriti še na najpogosteje opažene odklone od jezikovne norme, da se jih bodo govorci v prihodnje bolj zavedali in jih pogosteje upoštevali. Podobno so svoja opažanja glede rabe jezika v športnem novinarstvu navedli že v Lektorskem društvu Slovenije.

Ko obravnavamo različne odklone od jezikovne norme, je razlika med govorci zelo očitna, saj pri obeh novinarjih takih odklonov skoraj ne opazimo, pri strokovnih komentatorjih pa so opazne in pozornemu ter za jezik občutljivemu poslušalcu prav zaradi že omenjenih popraviljanj in zapletenih povedi ne uidejo. Čeprav pomensko ne vplivajo na razumevanje, verjamemo, da se govorcu, ki je v službi javne televizije, take napake ne bi smele dogajati. Zapisali bomo najbolj pogoste in najbolj očitne odklone od jezikovne norme.

7.4.1 Napačni skloni

Največ težav govorcem povzroča nepravilna raba predmeta v tožilniku v primeru zanikanega povedka. Strokovna komentatorja sta uporabila tožilnik namesto rodilnika v trinajstih primerih, novinarja pa le trikrat.

Poglejmo nekaj primerov:

Kobal: »/.../ in *to* si tekmovalke na tem snegu ne smejo privoščiti.«

→ *tega* si tekmovalke na tem snegu ne smejo privoščiti

»/.../ bo dober, saj ni *dobre rezultate* kazala na začetku sezone.«

→ /.../ bo dober, saj na začetku sezone ni kazala *dobrih rezultatov*.

Vrhovnik: »/.../ postavljalca ni dodatno otežil *postavitev* /.../«

→ /.../ postavljalca ni dodatno otežil *postavitev* /.../

»/.../ tu tekmovalca in tudi *tekmovalce* ne bo odnašalo /.../«

→ /.../ tu tekmovalca in tudi *tekmovalcev* ne bo odnašalo /.../

»/.../ sem prepričan, da si *to* ni mislil niti v sanjah.«

→ /.../ sem prepričan, da si *tega* ni mislil niti v sanjah.

Radisavljevič: »/.../ za Nemko Leno Dürr, ki jasno ne bo prevzela *vodstvo*.«

→ /.../ za Nemko Leno Dürr, ki jasno ne bo prevzela *vodstva*

Lavrenčič: »Ja, sila neprijetno za Parisa, ki je alergičen na nekaj, *kar* pač ne uspejo najti.«

→ /.../, ki je alergičen na nekaj, *česar* pač ne uspejo najti.

7.4.2 Vezljivost

Opozorimo še na vezljivost glagola *odpovedati se*, ki se veže z dajalnikom (SSKJ). Pravilno je torej: *odpovedati se komu ali čemu*. Opazili smo večkratno napačno rabo strokovne komentatorke, ki je dejala »se je odpovedala slaloma« in »se je odpovedala slalome«, pravilno bi bilo »se je odpovedala slalomu« in »se je odpovedala slalomom«.

7.4.3 Napačni zaimki

V govoru strokovnih komentatorjev smo opazili rabo napačnih zaimkov, največ težav jima povzročajo različni oziralni zaimki:

Kobal: »/.../ pa iztek v ciljno areno, *kjer* je treba nesti čim več hitrosti«

→ /.../ tu pa iztek v ciljno areno, *kamor* je treba nesti čim več hitrosti /.../

»/.../ ne stoji tako dobro na spodnji smučki, *ki* je prav v tej strmini zelo pomembno«

→ /.../ ne stoji tako dobro na spodnji smučki, *kar* je /.../ zelo pomembno /.../

»/.../ zmaga iz Söldna, *ki* je tudi zelo zelo težek teren /.../«

→ /.../ zmaga iz Söldna, *kjer* je tudi zelo zelo težek teren /.../

Vrhovnik: »/.../ tu je precej senčni del, *ki* bo kasneje posijalo sonce.«

→ /.../ tu je precej senčni del, *kamor* bo kasneje posijalo sonce

»u zadnem delu, *kar* ga gledamo, je tvegav več«

→ /.../ u zadnem delu, *kjer* ga gledamo, je tvegav več

7.4.3.1 Ki – kateri

Zaimek kateri uporabljamo le v naslednjih primerih: v zvezi s predlogi, za izražanje svojilnosti, in kadar bi raba zaimka ki povzročila nejasnost – to je zelo redko. Stavčne prilastke v večini primerov uvaja oziralnik *ki* (Verovnik 2005b, 45–46). Poglejmo primere napačne rabe obeh zaimkov. Najprej je zapisana citatna oblika rabe, pod njo pa še pravilna raba:

Vrhovnik: »Slalom je tudi disciplina, *katera*-zahteva, da tekmovalec trenira redno.«

→ Slalom je tudi disciplina, *ki* zahteva, da tekmovalec trenira redno.

Kobal: »/.../ tu zavoj, *ki* sem opozarjala na kameri, še vedno leden.«

→ /.../ tu zavoj, *na katerega* sem opozarjala /.../

7.4.3 Moči – morati

Strokovna komentatorka je naredila dve napaki pri rabi glagolov moči-morati:

Kobal: »/.../ je bila tako brutalno ledena, da od serviserjev in trenerjev noben *ni moral* iti normalno po progi.«

→ /.../ je bila tako brutalno ledena, da /.../ *ni mogel* iti normalno po progi.

»/.../ očitno so bile prevelike težave, da jih ni da se *jih ni morala* rešiti.«

→ /.../ očitno so bile prevelike težave, da se *jih ni mogla* rešiti.

Glagol moči namreč izraža možnost, sposobnost osebk, da uresniči dejanje zaradi svojih telesnih, duševnih, čustvenih, značajskih in drugih objektivnih lastnosti ali zaradi določenih okoliščin. Glagol morati pa izraža nujnost nekega dejanja in ne možnosti. Zato moramo med glagoloma razlikovati (Kalin Golob 2001, 86–87). Mogoče je, da je napačna raba v zgornjih primerih posledica hiperkorektnosti – preveliki želji po pravilnosti. Oblika mogel, mogla se namreč zaradi vpliva pogovornega jezika pogosto uporabljata napačno namesto moral, morala (Kalin Golob 2001, 86–87) in zaradi premalo pozornosti ter misli na to se lahko pojavijo napake.

7.4.4 Neupoštevanje namenilnika

Namenilnik je neosebna glagolska oblika, ki izraža namen glagola premikanja (Toporišič 1992, 120). Težave pri rabi namenilnika smo opazili samo pri strokovni komentatorki:

Kobal: »/.../ pridejo navijati /.../«

→ pridejo navijat

»/.../ so prišli spremljati«

→ So prišli spremljat.

7.4.5 Samostalniki srednjega sklona (dekleta, vrata)

Strokovna komentatorja samostalnika srednjega spola (vrata in dekleta) večkrat sklanjata po ženski sklanjatvi.

Kobal: »dekleta so *morale* iti«

→ dekleta so *morala* iti

»bodo dekleta /.../ varno *pripeljale*«

→ bodo dekleta /.../ varno *pripeljala*

»dekleta ne bodo *imele* več toliko težav«

→ dekleta ne bodo *imela* več toliko težav

Vrhovnik: »komaj je še ujel *te* rdeča vrata«

→ komaj je še ujel *ta* rdeča vrata

7.5 Kaj pa to?

V tem poglavju bomo iskali odgovore na nekaj vprašljivih izrazov, ki se pogosto pojavljajo v športnih besedilih. Odgovore na podobna vprašanja iščejo tudi v Lektorskem društvu Slovenije. Za obravnavo smo izbrali tiste izraze, ki smo jih najpogosteje opazili.

Je tempo lahko nizek?

Tempo je hitrost poteka dogajanja (SSKJ). V zglelih je navedeno, da lahko narašča in je torej visok (SSKJ) ali hiter (SP 2001), lahko ga zmanjšamo in postane počasen. V besedilnih korpusih Nova beseda in Fida plus se zveze v padajočem vrstnem redu pojavljajo takole: hiter tempo, počasen tempo, visok tempo, velik tempo (dve pojavitvi), nizek tempo (ena pojavitev). Odgovora na to, ali je tempo lahko nizek ali ne, še vedno ne moremo dati, lahko povemo le, da se zveza ne uporablja pogosto.

Ali se merimo pri vmesnem času ali na vmesnem času?

Komentatorji ni novinarji uporabljajo oba predloga: rezultat *pri* vmesnem času, *na* vmesnem času pa zaostanek ipd. Vmesni čas je »čas, zabeležen med delom tekmovanja na določeni točki tekmovalne proge« (Slovenski smučarski slovar). Predlog *na* najbrž izhaja iz dejstva, da se vmesni čas meri na neki točki, na točki, kjer se meri vmesni čas, na kratko: na vmesnem času.

V korpusu Fida plus se oba predloga uporabljata enako pogosto, v korpusu Nova beseda pa je raba predloga *na* enkrat pogostejša od rabe predloga *pri*.

So temperature tople?

Temperature so lahko visoke ali nizke, povejo nam, kolikšna je stopnja toplote. Niso pa tople. Toplo je tisto, kar ima zmerne temperature. Če s pomočjo slovarskih gesel za obe besedi

razložimo, kaj so tople temperature, so to temperature zmernih temperatur. Ne moremo govoriti o toplih temperaturah, ampak o toplem vremenu, toplem zraku. Temperature pa so nizke ali visoke.

Ali se pelješ s sto kilometri na uro ali s stotimi kilometri na uro?

Toporišič (2000, 330–331) pravi, da se količinski števniki sklanjajo z glasovnimi končnicami »s stotimi ljudmi« (Toporišič 2000, 331), števniki tipa pet/petero, sto, tisoč, milijon, bilijon pa se lahko sklanjajo tudi s končnicami *ø*: »če kupim junca z osemsto kilami« (Toporišič 2000, 331). Po zapisanem sodeč se lahko uporabljata obe zvezi. Marušič (2009, 69) ugotavlja, da je v določenih primerih sklanjanje števnik skoraj obvezno, v drugih pa nezaželjeno ali tudi nemogoče. Pravi še, da se zdi, da nižje številke zahtevajo sklanjanje z glasovnimi končnicami, pri višjih številih pa je to bolj prosto. Smučarji tako lahko drvijo s sto ali tudi s stotimi kilometri na uro.

Velja pa tudi, da se pri primerih tipa 'sto dvajset' »sklonilo nahaja samo na zadnjem delu kompleksnega števila« (Marušič 2009, 70), in v tem primeru se sklanja s sto dvajsetimi kilometri na uro.

Biti mnenja in ali je temu res tako?

Besedna zveza, da čemu ni/je tako, je neustrezni in kalkirani prevod iz nemškega jezika. Slovensko tako zadošča: (to) ni tako ali tako je (Kalin Golob 2003, 102–103).

Enako velja za besedno zvezo biti mnenja, ki izhaja iz nemškega jezika (Ich bin der Meinung, dass ...). Zadošča glagol meniti.

Biti med najboljših pet ali med najboljšimi petimi?

Na to vprašanje lahko odgovorimo s pomočjo vprašalnic za sklone. Na biti kje odgovarjamo z orodnikom (biti med kom ali med čim?) – med najboljšimi petimi; na priti kam odgovarjamo s tožilnikom (priti med koga ali kaj?) – med najboljših pet. Če odstranimo števniki pet, te dileme sploh več ni. Ne moremo več napačno reči, da je tekmovalec kje (med kom ali čim) najboljših (pet), ampak rečemo, da je tekmovalec med najboljšimi petimi.

Velja torej biti med najboljšimi petimi, in priti/uvrstiti se med najboljših pet.

Ali tekmujejo v ali na slalomu?

SSKJ pod geslom slalom navaja primere, v katerih je razvidno, da so smučarji tekmujejo v slalomu. Primerjava rab obeh predlogov v besedilnih korpusih Nova beseda in Fida plus kaže, da je raba predloga v približno osemkrat pogostejša od rabe predloga na.

Dobiti tekmo, dobiti trening?

V SSKJ glagol *dobiti* ne nosi pomena *zmagati*, kakršnega pri poročanju o športu zasledimo velikokrat. Navaja le, da v športnem žargonu dobiti točko pomeni zmagati. Dobiti tekmo ali

trening pomeni biti najboljši, doseči najboljši čas/rezultat na treningu ali na tekmi. Vendar pa v podobnem primeru »Pred nami je obračun, ki ga moramo dobiti« Mansoor (2014) namesto glagola dobiti predlaga glagol zmagati, ki ga tudi SSKJ razlaga kot biti najboljši pri družabni igri ali na tekmovanju. Prav je torej reči: »Pred nami je obračun, v katerem moramo zmagati« (Mansoor 2014).

8 SKLEP

Namen naloge je bil analizirati in primerjati govor novinarjev in strokovnih komentatorjev v neposrednih smučarskih prenosih in odkriti, kje se pojavljajo razlike. Opazili smo, da očitnih razlik z vidika skladske zgradbe besedil med njimi ni. Popravljanja smo pogosteje opazili pri strokovnih komentatorjih. Napake, ki jih storita, so pogostejše, posledično pa tudi popravljanja. V nasportju s pričakovanji smo pri vseh govornicah opazili relativno malo mašil. Strokovna komentatorja jih več uporabljata takrat, kadar na progi ni dogajanja, ampak govorita o drugih stvareh, denimo o snežnih razmerah. Tok misli je takrat večkrat pretrgan, povedi bolj zapletene, mašil, s katerimi si kupujemo čas v takih situacijah pa je več. Pričakovali smo pogosto rabo klišejev, pa se je izkazalo, da jih govornici skoraj ne uporabljajo. Pogosto je v govoru zamenjan besedni red, največkrat ga uporablja strokovni komentator. Pri obeh novinarjih smo opazili uporabo avtomatizma osamosvojenih poimenovanj tekmovalcev in tekmovalk pri napovedovanju njihovih nastopov. Nedokončanost skladskega vzorca se pojavlja skupaj z nedokončanostjo misli in se prav tako najpogosteje primeri strokovnemu komentatorju.

Pri analizi leksike smo opazili, da govornici uporabljajo malo prevzetih besed, zato pa več žargonskih izrazov. Nekaj žargonskih izrazov je takih, ki jih poznajo vsi tisti, ki vsaj kdaj spremljajo smučanje, več manj znanih žargonskih besed, ki jih tudi ni v slovenskem smučarskem slovarju, ampak smo za razlago njihovega pomena brskali po spletu, uporabljata strokovna komentatorja. Opazili smo tudi rabo nekaj pogovornih in narečnih izrazov, pri čemer med govornicami ni opaznih razlik.

Preverili smo, na kakšen način se v govoru uresničuje prilagojenost prenosniku. Novinarja jo uresničujeta s pozdravom in slovesom od gledalcev, tako da večkrat med tekmovanjem opozarjata na vrstni red, opisujeta sliko na zaslonih, kadar režiser prikazuje določene kadre ob samem tekmovališču. Strokovna komentatorja se z izrazi vidimo, vidite, na oko je videti in podobnimi sklicujeta na sliko, ki jo uporabljata zgolj za podkrepitev ali utemeljitev svojih besed.

Navedli smo še tiste odklone v jezikovni normi, ki smo jih najpogosteje opazili. Prav pri odklonih od jezikovne norme je razlika med novinarjema in strokovnima komentatorjema očitna. Pri novinarjih so odkloni bolj ko ne izjeme, pri strokovnih komentatorjih pa opazimo napačne vzorce, ki se pogosto pojavljajo. Omenimo med temi predvsem neupoštevanje roditelja v primeru zanikanega povedka in težav pri rabi samostalnikov srednjega spola.

Za zaključek smo nekaj pozornosti posvetili še nekaterim dvomljivim izrazom, ki so pogosto v uporabi in skušali smo odgovoriti na vprašanje, kaj je z jezikovnega vidika bolj in kaj manj pravilno.

Zaključujemo z mislijo, da so pri govoru najbolj moteče dolge povedi, saj poleg tega, da so skladijsko zapletene in jih je včasih težko razumeti, prav v njih zaznavamo največ elementov, ki dodatno otežujejo razumevanje besedila in so v govoru moteči: popravljanja, ponavljanja, zamenjan besedni red.

Navedimo primer, s katerim utemeljujemo to trditev.

Vrhovnik: »No, potrebno je povedat, da številka ena je določena *prednost psihološka*, greš prvo, prvi po progi, nimaš pa seveda primerjave ali ne vidiš *pravzaprav*, kakšni so bili deli odsmučani drugih tekmovalcev. Tudi prvo podatki trenerjev po teh predtekmovalcih niso tako dobri kot, a po nekaj številkah.«

Vrhovnik svoj govor začne z diskurzivnim označevalcem – mašilom, nadaljuje z zamenjanim vrstnim redom, slovničnim vračanjem, in lahko bi rekli z nerodnim jezikovnim izražanjem.

Zanimalo nas je tudi, kako se konkretni televizijski športni komentar sklada s tem, kar kot lastnosti dobrega komentarja opisuje literatura. Razvidno je, da ima novinar resnično vlogo pripovedovalca zgodbe, strokovni komentator pa bolj razlaga sliko, smučanje posameznih tekmovalcev s tehnične plati in hkrati prinaša nekatere zaupne informacije s posameznih ekip, ki jih pridobi na terenu od nekdanjih smučarskih kolegov.

To je tudi v skladu z nalogami, ki mu jih pripisujejo v strokovni literaturi in konec koncev tudi na TV SLO. Da pa ta njegova funkcija doseže želen učinek, mora informacije gledalcem podajati na pravi način. Izkazalo se je, da so v skoraj vseh obravnavanih aspektih strokovni komentatorji šibkejši člani od svojih novinarskih kolegov. Nekaj nerodnosti lahko pripišemo tremi, a zdaj že oba komentatorja delujeta na svojem mestu dovolj dolgo, da to ne more biti opravičilo. Komentarji zaradi vseh omenjenih lastnosti niso nerazumljivi, želeli pa smo prikazati, kaj je z jezikovnega vidika tisto, kar se še da izboljšati.

9 LITERATURA

- Adler, Michael. 2011. *ESPN IS Ruining Sports Journalism: Let's Fix It*. Bleacher report, 25. september. Dostopno prek: <http://bleacherreport.com/articles/864886-espn-is-ruining-sports-journalism-lets-fix-it> (10. avgust 2013).
- Andrews, Phil. 2005. *Sports Journalism. A Practical Introduction*. London: SAGE Publications Ltd.
- Barnard, Stephen. 2000. *Studying radio*. London: Arnold: Hodder Headline Group.
- Batagelj, Borut. 2009. *Izum smučarske tradicije. Kulturna zgodovina smučanja na Slovenskem do leta 1941*. Ljubljana: Tisk Lettera Picta d. o. o.
- BBC World Service. *The Language of the Media*. Dostopno prek: <http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/radio/studyguides/pdfs/langmedia.pdf> (19. februar 2013).
- Beck, Daniel in Louis Bosshart. 2003. Sports and media. *Communication research trends. Centre for the Study of Communication and Culture* 4 (22).
- Bešo, Čamil. 2012. *Kaj je šport?* Dostopno prek: <http://www.kultegracija.si/zanimivosti/41-kaj-je-sport.html> (4. december 2012).
- Block, Mervin. 1987. *Writing broadcast news – Shorter, Sharper, Stronger. A Professional Handbook*. Chicago: Bonus Books.
- Bokal, Ljudmila. 2011. *Zasnova in zgradba slovarja*. Dostopno prek: <http://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/slovarji/smucarski#v> (4. december 2013).
- Boyle, Raymond. 2006. *Sports journalism context and issues*. London: Sage Publications Ltd.
- Boyle, Raymond in Richard Haynes. 2009. *Power play: Sport, the media and popular culture*. Edinburgh,: Edinburgh University Press.
- Boyle, Raymond. 2012. Reflections on Communication and Sport: On Journalism and Digital Culture. *Communication & Sport* 2013 (1): 88–99.
- Bunc, Stanko. 1964. Tujke v slovenskem knjižnem jeziku. *Jezik in slovstvo* 9 (2/3): 58–62.
- Chantler, Paul in Peter Stewart. 2009. *Essential radio journalism: how to produce and present radio news*. London: A & C Black Publishers Limited.
- Cokley, John, Roger Patching in Paul Scott. 2006. *Gender preference in journalism education: why sport misses out*. Dostopno prek: http://epublications.bond.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1094&context=hss_pubs (9. januar 2013).
- Dainton, Marianne in Elaine Zelle. 2005. *Applying Communication Theory for Professional Life: A Practical Introduction*. London: Sage Publications Ltd.

- Debord, Guy. 1992. *La Société du Spectacle*. Pariz: Gallimard.
- Deninger, Dennis. 2012. *Sports on Television: The How and Why Behind What You See*. New York: Routledge.
- Dobrovoljc, Helena. 2011. TV Slovenija, 1. program. *Minute za jezik*. Ljubljana, 29. marec.
- Doupona, Mojca in Krešimir Petrovič. 1996. *Sociologija športa*. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- 2000. *Šport in družba: sociološki vidiki*. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- Doupona Topič, Mojca. 2004. *Ženske in šport*. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- Dular, Janez in Korošec, Tomo. 1992. *Slovenski jezik 4*. Maribor: Obzorja.
- Epstein, Al in Lou Riggs. 1993. *Play-by-play: Sportscast Training*. Kendall Hunt Publishing Company.
- Erjavec, Karmen in Melita Poler Kovačič. 2005. *Uvod v novinarske študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 2011. *Uvod v novinarstvo: učbenik za študente prvega letnika študijskega programa novinarstvo na FDV*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Evropska listina o športu. 1992. Dostopno prek: http://www.spins.si/design/uploads/content/ZAKONODAJA/Evropska_listina_o_sportu.pdf (13. januar 2013).
- Farrington, Neil, Daniel Kilvington, John Price in Amir Saeed, ur. 2012. *Race, racism and sports journalis*. Oxon: Routledge.
- Flick, Uwe. 2002. *An Introduction to Qualitative Research*. London: Sage Publivation Ltd.
- Gjurin, Velemir. 1974. Interesne govornice sleng, žargon, argo. *Slavistična revija: časopis za jezikoslovje in literarne vede* 22 (1): 65–81.
- Glavič, Bojan. 2012. Gora besed brez duha in čustev. *Nedeljski dnevnik*, (25. jul. 2012). Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/nedeljski/aktualno/1042543534> (13. februar 2013).
- Goldlust, John. 1987. *Playing for keeps. Sport, the media and society*. Melbourne: Longman Cheshire.
- Gradišnik, Janez. 1993. *Slovensko ali angleško*. Celje: Mohorjeva družba.
- Hudson in Rowlands 2007. *The broadcast journalism: handbook*. Edinburgh gate: Pearson Education.
- Hribar, Nataša. 2002. Vprašanje skladenjske zapletenosti povedi v govorjenem jeziku politikov. *Jezik in slovstvo* 47 (7-8): 315–329.
- Ilc, Gašper. 2002. Televizijski športni komentar – diskurzivna analiza. *Jezik in slovstvo* 47 (7-8): 303–314.

Jeanrenaud, Claude in Stefan Késenne. 2006. *The Economics of Sport and the Media*. Velika Britanija: MPG Books Ltd, Bodmin, Cornwall.

Jelovšek, Alenka. 2010. Nemilo posluževanje inozemskih inačic v žurnalističnih umotvorih: »srbohrvatizmi« v časniku Delo po letu 1991. V *Slovanstvo v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi: zbornik predavanj*, ur. Vera Smole, 175–178. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Jurgec, Peter. 2006. *Organizirana skrb za govorno kulturo v slovenskih elektronskih medijih*. Dostopno prek:

http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/raziskave-analize/slovenski_jezik/organizirana_skrb_za_govorno_kulturo/Organizirana_skrb_za_slovenski_jezik.pdf (2. februar 2011).

Kalin Golob, Monika. 2001. *Jezikovne reže*. Ljubljana: GV Revije.

--- 2003. *Jezikovne reže 2*. Ljubljana: GV Revije.

--- 2004. Moč jezika – izbor dejstev in besed. *Teorija in praksa 41 (3–4)*: 703–711.

Kalin Golob, Monika in Jelovšek Alenka. 2009. Jezik medijev kot odsev družbenopolitičnega in jezikovnokulturnega položaja v nekem obdobju. *Teorija in praksa 46 (6)*: 802–811.

Kellner, Douglas. 2003. *Media spectacle*. London; New York: Routledge.

Kladnik, Nika. 2007. Radijski športni komentar: osebni stil Aleša Smrekarja. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Korošec, Tomo. 1998. *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana ČZD: Kmečki glas.

--- 2005. K stilu športnega poročevalstva. V *Uvod v novinarske študije*, ur. Melita Poler Kovačič in Karmen Erjavec, 257–273. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Košir, Manca. 1988. *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Kotnik, Vlado. 2001. Neposredni športni prenos in tv gledalec (1. del). *Monitor ISH 3 (1–2)*: 85–133.

--- 2009. Sport and nation in anthropological perspective: Slovenia as land of skiing nationhood. *Antropologija 7*.

Krajnc, Mira. 2004. Začetniki oziroma sredstva za vzpostavljanje in ohranjanje stika v komunikaciji. *Jezikoslovni zapiski 10 (2)*: 121–136.

--- 2005. *Besedilne značilnosti javne govorjene besede*. Maribor: Slavistično društvo.

Kranjc, Simona. 1998. Govorjena besedila in korpus slovenskega jezika. V *Jezikovne tehnologije za slovenski jezik: zbornik konference*, ur. Tomaž Erjavec in Jerneja Gros, 109–112. Ljubljana: Institut Jožef Štefan.

- 2004. Jezikovna zvrstnost v sodobnih medijih. V *Obdobja* 22, ur. Kržišnik, Erika, 395–405. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- Krmelj, Miloš. 2012. Pol stoletja satelitskih TV prenosov. *Delo*, (23. jul. 2012). Dostopno prek: <http://www.delo.si/druzba/znanost/pol-stoletja-satelitskih-tv-prenosov.html> (6. oktober 2012).
- Laban, Vesna. 2007. *Osnove televizijskega novinarstva*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Ladavec, Darja. 2011. *Športne zadrege*. Dostopno prek: <http://www.lektorsko-drustvo.si/jezikovni-pogovori/sportne-zadrege> (2. december 2013).
- Lavrenčič, Urban. 2013. Radio Slovenija, Val 202. Razmerja: športna komentatorja. Ljubljana, 7. januar.
- Lengar Verovnik, Tina. 2012. *Radijska dvogovornost: jezikovne izbire novinarjev*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
- Ličen, Simon. 2011. Televizijsko športno komentatorstvo: športni prenosi na slovenski javni televiziji. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Lundell, Asa Kroon. 2009. The design and scripting of 'unscripted' talk: liveness versus control in a TV broadcast interview. *Media, Culture & Society* 31 (2): 271–288.
- Mansoor, Milojka. 2013. TV Slovenija, 1. program. *Je res?* Ljubljana, 6. januar.
- 2014. Jezikovni napotki športnim uredništvom. Dostopno prek: <http://www.lektorsko-drustvo.si/mnenja-in-mediji/jezikovni-napotki-sportnim-urednistvom> (12. januar 2014).
- Marušič, Franc – Lanko. 2009. Samostalniška zveza. Gradivo pri predmetu Slovenski jezik III. Dostopno prek: http://www.ung.si/~fmarusic/ung/sjIII/predavanje_16.pdf (10. december 2013).
- McComb, David. 2005. *Sports in World History*. New York: Taylor & Francis Inc.
- Molk, Miša. 2011. *Poročilo 2010*. Varuhinja pravic gledalcev in poslušalcev. Dostopno prek: http://www.rtv slo.si/files/varuhinja/poro_ilo_maj_2010_-_januar_2011.pdf (20. oktober 2013).
- 2012. *Letno poročilo 2012*. Varuhinja pravic gledalcev in poslušalcev. Dostopno prek: http://www.rtv slo.si/files/varuhinja/letno_porocilo_2012.pdf (20. oktober 2013).
- Možina, Stane, Mitja Tavčar, Nada Zupan in Ana Nuša Kneževič. 2004. *Poslovno komuniciranje*. Maribor: Obzorja, založništvo in izobraževanje.

- Mosey, Roger. 2010. *Medalling in the language of sports journalism*. Dostopno prek: http://www.bbc.co.uk/blogs/rogermosey/2010/08/good_use_of_language_should_be.html (19. februar 2013).
- Olimpijski komite Slovenije*. 2012a. Dostopno prek: <http://www.olympic.si/olimpijski-marketing/razvoj/mednarodni-olimpijski-marketing/> (6. november 2012).
- 2012b. Dostopno prek: <http://www.olympic.si/olimpijsko-gibanje/kaj-so-olimpijske-igre/> (12. december 2012).
- 2012c. Dostopno prek: <http://www.orientacijska-zveza.si/kriteriji-za-kategorizacijo.html> (18. december 2012).
- Oseli, Petra. 2001. Ima tretji radijski sektor v Sloveniji prihodnost? Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/12/radio/print.html> (29. julij 2013).
- Pirc, Tatjana. 2005. *Radio: zakaj te imamo radi*. Ljubljana: Modrijan.
- Podbevšek, Katja. 1998. Lektoriranje govornega (gledališkega) besedila. *Jezik in slovstvo* 43 (3): 79–88.
- Pokrajinski muzej Kočevje. Dostopno prek: http://www.pmk-kocevje.si/media/pdf/sokol/panoji/pdf/01_sokolstvo.pdf (17. december 2012).
- Pape, Susan in Sue Featherstone. 2005. *Newspaper journalism: a practical introduction*. London: SAGE Publications Ltd.
- Rajgelj, Nadja. 2004. Slovensko športno poročevalstvo kot jezikovnokulturno vprašanje. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Raney, A. Artuhr in Jennings Bryant. 2006. *Handbook of Sports and Media*. Taylor & Francis e-Library.
- Ražen, Antonija. 2013. Intervju z avtorjem. Bled, 4. avgust.
- Rowe, David. 2004. *Sports, Culture and Media*. Maidenhead and New York: Open University Press.
- 2007. Sports journalism Still the 'toy department' of the news media? V *SAGE Publications* 8 (4): 385–405.
- Scannell, Paddy. 1991. *Broadcast talk*. London: Sage Publications.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika. 2000. Spletna izdaja. Dostopno prek: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (20. februar 2014).
- Siew Chin, Lee. 2004. Broadcast talk: the talk strategies. *Journal of Language Teaching, Linguistics and Literature* 9.
- Skubic, Andrej E. 2004. Sociolekti od izraza do pomena: Kultiviranost, obrobje in eksces.

V *Obdobja* 22, ur. Kržišnik, Erika, 297–320. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.

Slovenski smučarski slovar. 2011. Slovenski smučarski slovar. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. Dostopno prek: <http://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/slovarji/smucarski#v> (20. november 2013).

Smolej, Mojca. 2006. Nekatere skladenjske značilnosti spontano tvorjenih besedil govorcev Ljubljane. V *Mesto in meščani v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi: zbornik predavanj*, ur. Irena Novak Popov, 22–34. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

--- 2010. Prvine govornega jezika kot temeljni stilemi v sodobni slovenski prozi. *Sodobna slovenska književnost (1980–2010)*: 275–282.

Smučarska zveza Slovenije. 2012. *Balken sedaj tudi na Krvavcu*. Dostopno prek: <http://www.sloski.si/index.php?t=news&id=7328&l=sl> (1. december 2013).

Sporto magazin. 2012, 12 (april 2012).

Stabej, Marko. 2008. Radio Slovenija, 1. program. *Svetovalni servis*. Ljubljana, 12. november 2008.

--- 2012. *Nevarne razvade*. Dostopno prek: ms.sta.si/2012/08/nevarne-razvade (1. april 2013).

Starc, Gregor. 2003a. Telesne prakse športa kot torišče slovenskega nacionalizma: »Vsak poedinec je v narodu tekmovalec!« *Teorija in praksa* 5 (40): 909–927.

--- 2003b. *Discipliniranje teles v športu*. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Stofer, Kathryn T., James R. Schaffer in Brian A. Rosenthal. *Sports journalism: an introduction to reporting and writing*. Velika Britanija: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

Svet za radiodifuzijo RS. *Strategija razvoja radijskih in televizijskih programov v republiki sloveniji v obdobju 2011–2020*. Dostopno prek: <http://www.delo.si/assets/media/other/20110723/Strategija%20razvoja%20RTV%20programov.pdf> (21. februar 2013).

Szymanski, Stefan. 2006. A Theory of the Evolution of Modern Sport V *Working Papers* 6 (30).

Škarić, Ivo. 2005. *V iskanju izgubljenega govora*. Ljubljana: Šola retorike.

Štamcar, Miha. 2002. Novi val. *Mladina*, (9. april 2002). Dostopno prek: <http://www.mladina.si/96175/novi-val/> (15. februar 2013).

Šugman, Rajko. 1997. *Zgodovina svetovnega in slovenskega športa*. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Tarasouleas, Athanasios. 1997. Sport and Women. V *Olympic Review* XXVI: 53–55.

- Tivadar, Hotimir. 2008. Pravorečje, knjižni jezik in mediji. V *Slovenski jezik, literatura, kultura in mediji*, ur. Pezdir Bartol, Mateja, 24–35. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- 2009. *Prihodnost slovenščine – govor in jezik med diktatorji jezika in resničnim življenjem*. Dostopno prek: <http://www.inovum.si/clanki/38-splosni-clanki/48-prihodnost-slovenscine> (28. januar 2013).
- 2011. Vzpostavitev razmerij med govorom in branjem, recitacijo in igranjem. V *Obdobja 30*, ur. Kranjc, Simona, 489–495. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Tolson, Andrew. 2006. *Media Talk: Spoken Discourse on TV And Radio*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Tomlinson, Alan in Christopher Young. 2006. *National Identity And Global Sports Events: Culture, Politics, And Spectacle in the Olympics And the Football World Cup*. New York: New York Press.
- Toporišič, Jože. 1992. *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- 2000. *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- Trobec, Marta. 2013. Telefonski pogovor. 11. avgust.
- Valh Lopert, Alenka. 2006. Skladenjski elementi govornega jezika v jutranjem programu komercialnega radia. *Jezikoslovni zapiski 12 (2)*: 51–62.
- Verbič, Kristijan. 2003. *Problemske perspektive v filozofiji športa*. Dostopno prek: <http://www.verbic.org/doc/zt/FIL%20%C5%A1porta%202.pdf> (20. december 2010).
- Verdonik, Darinka. 2005. *O vrstah pomenov, posredovanih v komunikaciji*. Dostopno prek: http://zofijini.net/online_pomeni/ (1. januar 2014).
- 2006. Popravljanja v spontano tvorjenih izjavah. *Slavistična revija: časopis za jezikoslovje in literarne vede 54 (2)*: 188–203.
- 2008. Označevanje vrste diskurznih označevalcev. V *Zbornik šeste konference jezikovne tehnologije*, ur. Tomaž Erjavec in Jerneja Žganec Gros, 25–28. Ljubljana: Institut Jožef Štefan.
- Verdonik, Darinka, Andrej Žgank in Agnes Pisanski Peterlin. 2007. Diskurzni označevalci v dveh pogovornih žanrih. *Jezik in slovstvo 52 (6)*: 19–33.
- Verovnik, Tina. 2005a. Tipične pomanjkljivosti javne govornice (1). *Pravna praksa časopis za pravna vprašanja 24 (19)*: 29.
- 2005b. *Jezikovni obronki*. Ljubljana: GV založba.
- Vitez, Primož in Ana Zwitter Vitez. 2004. Problem prozodične analize spontanega govora. *Jezik in slovstvo 49 (6)*: 3–24.

- Vnuk, Katja. 2004. Anglizmi v športnem novinarstvu – med žargonizmi in strokovnimi izrazi. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Vogel, Jerica. 2004. Nekateri vidiki zvrstnosti govorjenega besedila s stališča poslušalca. *V Obdobja* 22, ur. Kržišnik, Erika. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- Vrabič, Vesna. 2013. Ali je to treba ali potrebno prebrati? *Slovenska vojska* (marec 2013). Dostopno prek: http://www.slovenskavojska.si/fileadmin/slovenska_vojska/pdf/terminologija/terminkot_2013_3.pdf (3. Oktober 2013).
- Vrhovnik, Matjaž. 2013. Radio Slovenija, Val 202. Razmerja: športna komentatorja. Ljubljana, 7. januar.
- Whannel, Garry. 1992. *Fields in Vision: Television Sport and Cultural Transformation*. London: Routledge.
- 2009. Television and the Transformation of Sport. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*: 205–218.
- Zabukovec, Dušanka. 2007. *Na istem bregu – o sodelovanju lektorjev in prevajalcev*. Dostopno prek: <http://www.lektorsko-drustvo.si/predavanja/zgodovina/na-istem-bregu> (29. januar 2013).
- Zakon o športu (ZSpo). Ur. L. RS 22/1998. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199822&stevilka=929> (18. december 2012).
- Zakon o RTV Slovenija (ZRTVS-1). Ur. l. RS 96/2005. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200596&stevilka=4191> (28. januar 2013).
- Zidar, Tatjana. 1996. *Retorika: moč besed in argumentov*. Ljubljana: Delo.
- Zemljak Jontes, Melita. 2010. Kritični jezikovnokulturni vpogled v oddaje televizije Slovenija. *Sodobna slovenska književnost (1980–2010)*: 393–402.
- Zemljarič Miklavčič, Jana. 2008. Iskanje odgovorov na vprašanja govorjenega jezika. *Jezik in slovstvo* 53 (2): 89–106.